

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Příčiny stagnace jemenské ekonomiky
v první dekádě 21. století**

Kristýna Bartošová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra blízkovýchodních studií
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce
Příčiny stagnace jemenské ekonomiky
v první dekádě 21. století
Kristýna Bartošová

Vedoucí práce:

Mgr. Ivan Ramadan

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jsem jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Obsah

1	Úvod	5
2	Historicko-ekonomická charakteristika země	11
3	Vnitřní aktéři.....	17
	3.1 Tradiční kmenový systém a jeho vliv.....	17
	3.2 °Alí Abdalláh Sálih.....	22
	3.3 Vnitřní okruh.....	25
4	Zahraníční aktéři jemenské krize	31
	4.1 Saúdská Arábie.....	31
	4.2 Spojené státy americké a boj proti al-Káidě	35
	4.3 Problém zahraniční pomoci v Jemenu	43
	4.4 Přátelé Jemenu	44
5	Charakteristika vnitřní nestability	48
	5.1 Opoziční Hnutí jihu.....	49
	5.2 Povstání kmene al-Houthi v provincii Sa'ada	52
	5.3 Al-Káida a její působení v Jemenu.....	54
6	Ekologické příčiny stagnace	59
	6.1 Problém nedostatku vody a kooperace jeho řešení	59
	6.2 Ropa – zneužitá bohatství.....	66
7	Závěr	70
8	Seznam použité literatury a elektronických zdrojů	75
9	Resume.....	79
10	Přílohy	81

1 Úvod

Jemen, který byl po staletí spojován s přívskem Arabia Felix – tedy Šťastná Arábie, v současné době již přírodním bohatstvím, které mu propůjčilo toto označení, neoplývá. Dnešní Arabia Felix je nejchudším státem Arabského poloostrova, zemí na hranici kolapsu, která se musí potýkat s reálným nebezpečím vyčerpání svých nerostných surovin. Dále musí čelit teroristické hrozbě ze strany al-Káidy, která si zde zřídila své zázemí, a v neposlední řadě množství vnitřních ozbrojených konfliktů na severu i jihu země. Celou situaci nadále komplikuje nefunkční politické zastoupení, které vzešlo spíše z původního kmenového systému vlády, než z pravidel demokracie, přičemž zmíněné zastoupení fakticky nevládne monopolem moci v zemi a moc centrální vlády nedosahuje do periferních oblastí země.

Nepřehledné výchozí podmínky komplikují ekonomický rozvoj země. To je důvodem, proč se diplomová práce se bude věnovat faktorům, které zapříčily stagnaci a celkový neutěšený stav jemenské ekonomiky. Práce se věnuje situaci v první dekádě dvacátého století, období, které předcházelo jemenské revoluci a odstoupení dlouhodobého vůdce země prezidenta °Alího Abdalláha Sáliha. Jemen je dlouhodobě řazen do skupiny rozpadajících se států, a ačkoliv ke konečnému kolapsu ještě nedošlo, situace se v poslední dekádě výrazně nezlepšila.

Téma stagnace jemenské ekonomiky jsem si vybrala pro svoji závěrečnou práci na základě mého seznámení s jemenskou problematikou během psaní mé bakalářské práce na téma pěstování kátu¹ v Jemenu. Již během získávání podkladů pro bakalářskou práci jsem narazila na širokou provázanost jednotlivých faktorů, které ovlivňují dění uvnitř Jemenu. Svoji diplomovou práci tak volně navazuji na práci bakalářskou, ale zaměřila jsem se na jemenskou problematiku z jiného úhlu pohledu, tedy na jednotlivé

1 *Kát* (či *qát*) je mírně narkotická rostlina, která se žvýká pro své povzbuzující účinky. Žvýkání kátu je v Jemenu široce rozšířenou záležitostí. Rostli je vysoce náročná na vodu, ať už během pěstování, tak při konzumaci samotné.

příčiny, které znemožnily ekonomický růst země.

Příčiny stagnace ekonomiky mohou být různé povahy. Státní ekonomika potřebuje pro fungování určité podmínky, které jí umožní prosperovat a pozitivně ovlivňovat život obyvatel státu. Prosperující ekonomika (hospodářství) dokáže využívat dostupných prostředků tak, aby za dosažení minimálních nákladů přinesla maximální zisky. V případě Jemenu ale došlo k odsunutí ekonomického rozvoje do pozadí na úkor závažnějších politicko-bezpečnostních otázek, které zabránily vytvoření stabilního plánovaného hospodářství.

O jemenské ekonomice můžeme mluvit od sjednocení Jemenské arabské republiky (Severního Jemenu) a Jemenské lidové demokratické republiky (Jižního Jemenu) v roce 1990, kdy byla stanovena 30 měsíční lhůta², během které mělo dojít ke spojení dvou výrazně rozdílných ekonomických systémů tehdejších států. Zatímco hospodářství Severního Jemenu bylo postaveno na tradičním obchodu se zemědělskými produkty, Jižní Jemen byl socialistickým státem s plánovanou ekonomikou plně závislou na dotacích ze Sovětského svazu. Rodící se sjednocená jemenská ekonomika dostala však silnou ránu hned v počátcích. V roce 1991 přišla o výrazný příjem v podobě remitend od Jemenců pracujících v zemích Zálivu. Tato ztráta příjmu nastartovala celou řadu problémů, protože remitendy tvořily v té době podstatnou část jemenského rozpočtu.

Nová spojená ekonomika tedy od samého začátku musela kalkulovat s nedostatkem příjmů, nerozvinutou industriální sférou, s blížícím se nedostatkem přírodních zdrojů a nestálou politickou situací. Ekonomický stav země o několik let výrazně zhoršila občanská válka mezi jižním separatistickým hnutím a vládními složkami, která skončila porážkou separatistů. Infrastruktura a města jižních oblastí byla silně poničena a financování bojů vyčerpalo státní pokladnu. Na druhou stranu, v době

2 KRAMÁREKOVÁ, Veronika. Příčiny Arabskej jari v Jemene. *Nový Orient*. 2014, roč. 2014, č. 69.

předcházející spojení obou republik, došlo k objevení zásob ropy a zemního plynu, a tak se v devadesátých letech postupně rozvíjel ropný zpracovatelský průmysl. I přes finanční potenciál, kterým objev ropy nepochybně byl, ale nedošlo ke smysluplnému využití těchto výnosů pro rozvoj země. Většina zisků plynula do rukou režimu, na úkor státní pokladny.

Ekonomický rozvoj země vždy souvisí i aktuální politicko-společenskou situací. Aby země dosáhla určitého ekonomického pokroku, musí mít dostatek prostředků na financování projektů, dostatek kvalifikované pracovní síly a centrální vláda musí být dostatečně silná, aby mohla ochránit investice podnikatelů. Stabilní ekonomika potřebuje k prosperitě záštitu silného státu, který musí být schopen garantovat základní jistoty, jasná pravidla, ale i dovolání se spravedlnosti. Obávám se, že v současné době Jemen nesplňuje ani jednu z výše uvedených podmínek, což vede ke stagnaci jeho ekonomické situace.

První dekáda 21. století byla pro Jemen neklidným obdobím, ve kterém došlo k propuknutí několika vnitřních konfliktů na základně dlouhodobé frustrace ze špatné ekonomické situace. Cílem je zjištění povahy jednotlivých příčin, které v konečném důsledku způsobily, že Jemen jako stát nebyl schopen zajistit ekonomický rozvoj země.

Hlavní hypotéza mé práce je následující: Jemenská republika se v průběhu první dekády 21. století dostala do turbulence společensko-politických a bezpečnostních konfliktů, které odvrátily pozornost od prohlubující se ekonomické krize. Jemenský vládnoucí režim se snažil vznikající konflikty potlačovat, ale už neprojevil tolik invence v tom, jak je vyřešit. Potlačování opozice nadále posilovalo protirežimní nálady, které v průběhu této dekády vykrystalizovaly v ozbrojené konflikty. K ulehčení situace nepřispěla ani přítomnost al-Káidy a ani protiteroristické kampaně, které v této době probíhaly. Cílem práce je tedy analyzovat jednotlivé konflikty a problémy, které svojí závažností odvrátily pozornost jemenské vlády od ekonomického rozvoje země a zapříčinily celkovou stagnaci státu.

Práce tedy bude hledat jednotlivé příčiny, které zabránily hospodářskému rozvoji Jemenu, a dílčím cílem bude určení role, kterou v tomto procesu hrál prezident [°]Ali Abdalláh Sálih.

Od počátku 21. století, kdy se Jemen dostal do světových médií coby základna teroristické organizace al-Káida, se začalo jemenské problematice věnovat množství zahraničních autorů a institucí. Práce je analýzou převážně zahraničních elektronických zdrojů, které se věnují problematice Jemenu. Existuje velké množství studií zaměřujících se na jednotlivé politické, ekonomické či společenské faktory jemenské krize. Elektronické zdroje dále doplňuje množství článků, publikovaných v elektronických periodikách, která aktuálně odkazují k daným událostem. Použitou literaturu doplňuje přehled světových organizací, které shrnují vývoj země v konkrétních obdobích.

Práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol, které se věnují jednotlivým příčinám jemenské ekonomické stagnace. První kapitola je historickým úvodem do vývoje Jemenské republiky od sloučení předchozích státních celků po první dekádu její existence. V průběhu 90. let 20. století totiž můžeme objevit několik zásadních událostí, které měly dopad na ekonomický vývoj země i po přelomu tisíciletí. V druhé části první kapitoly představuji ekonomickou situaci Jemenu na počátku 2. tisíciletí. Toto shrnutí poslouží pro nastínění situace, ve které se jemenská ekonomika nacházela na počátku tisíciletí, šest let po občanské válce a v období před vypuknutím období vnitřní nestability.

V následujících kapitolách se věnuji jednotlivým příčinám stagnace jemenského hospodářství. Pro pochopení kontextu je nutné znát aktéry, kteří ovlivňovali jemenskou vnitřní politiku. První část druhé kapitoly se věnuje odkazu tradičního jemenského kmenového uspořádání, který je v Jemenu dodnes živý a stojí v pozadí většiny politických rozhodnutí. Na provázanost kmenového uspořádání s postavou prezidenta Sáliha poukazují v další části, která je věnována [°]Alímu Abdalláhovi Sálihovi. Poslední část kapitoly vnitřních aktérů se věnuje Sálihovu blízkému kruhu spolupracovníků, kterými

se obklopil za období své vlády a kteří upevňovali jeho pozici.

Dalšími aktéry, kteří ovlivňovali vnitřní politiku Jemenu, byly různé státy, kterým je věnována třetí kapitola práce. Nejvýznamnějším vnějším hráčem ovlivňující oficiální i neoficiální politiku Jemenu bylo sousední Království Saúdské Arábie, pro které je udržení křehké stability sousedního státu citlivou otázkou vlastní vnitřní bezpečnosti. Další mocností, která během poslední dekády 2. století výrazně ovlivňovala jemenskou politiku, byly Spojené státy americké, které podporou jemenské vlády sledují odlišné cíle než Saúdská Arábie. Spojené státy vyvíjely na Jemen silný tlak v otázce boje proti terorismu a pomáhaly jemenské vládě s potlačováním teroristické organizace al-Káida na jemenském území, a to jak finančně, tak i materiálně a logisticky.

Díky špatné ekonomické situaci se do dění uvnitř Jemenu v poslední dekádě zapojovaly i různé humanitární organizace, které se snažily o nastartování programů udržitelného rozvoje země. V této souvislosti se krátce věnuji okolnostem, které oslabovaly účinnost zahraniční pomoci v první dekádě 21. století. V závěrečné části kapitoly věnující se vnějším aktérům upozorňuji na mezinárodní skupinu Přátelé Jemenu. Toto sdružení donátorských států z celého světa se rozhodlo vytvořit platformu pro distribuci zahraniční pomoci v Jemenu tak, aby se zabránilo jejímu zneužívání.

Třetí kapitola charakterizuje bezpečnostní rizika, která brzdila vývoj jemenského státu. Výdaje na udržení státní suverenity ve všech oblastech státu byly vysoké a v důsledku nevedly k ustálení situace. Režim prezidenta Sáliha musel v průběhu první dekády 21. století operovat hned na několika frontách současně. Teroristickou organizaci al-Káida se režimu podařilo s vydatnou pomocí USA na začátku dekády úspěšně eliminovat, ale tento stav se nepodařilo udržet, protože se záhy rozhořel konflikt v severní provincii Sa'ada a současně se oživilo jižní separatistické hnutí. Povstání kmene Houthi v provincii Sa'ada bylo nejen politické, ale i konfesní povahy. Jeden z požadavků povstalců bylo obnovení starého režimu – imamátu, systému

spojeného se zajdíjou³ a tradičním kmenovým uspořádáním moci. Konflikt vyvolával značné obavy v Saúdské Arábii, která se bojí rozšíření konfliktu i na její stranu hranic, kde zajdíjovská menšina také žije a je diskriminována. Navíc otázka posílení šíitského islámu ve striktně wahhábistickém⁴ království je otázkou značně ožehavou.

Hnutí Jihu, jak je často označována skupina opozičních organizací, působí na území bývalého Jižního Jemenu vlastně od sloučení obou republik. Ovšem požadavky na opětovné ustanovení samostatného státního celku v hranicích bývalého Jižního Jemenu se znovu začaly ozývat v polovině první dekády 21. století, po dlouhém období, kdy Sálíhův režim soustavně ignoroval požadavky na rovnoprávnější rozdělení příjmů plynoucích z ropy a výraznějšího politického zastoupení jihu ve státních a armádních složkách. Hnutí mělo dlouhodobě pouze politické požadavky, podpořené občas nenásilnými protesty, ale v průběhu první dekády začalo docházet k násilným střetům, které separatistické hnutí ve svém důsledku pouze posílily, protože podnítily zášť vůči státnímu režimu spravovaného z bývalého Severního Jemenu.

Problémy související s udržení vnitřní stability do jisté míry odvrátily pozornost od další závažné otázky ohrožující existenci jemenského státu. Touto otázkou je udržitelnost přírodních zdrojů země, které se věnují v poslední kapitole týkající se ekologických hrozeb. Nejzávažnějším problémem Jemenu je akutní nedostatek vody. Díky nezodpovědnému hospodaření v minulých letech hrozí Jemenu nevídaná vodní krize, která by mohla mít dalekosáhlé dopady. Jemen již také dosáhl vrcholu čerpání zásoby ropy a dle odhadů bude veškeré ropa vytěžena přibližně do roku 2025. Což, v případě Jemenu, kde většina státní příjmů pochází právě z vývozu ropy, nepřináší příznivé vyhlídky.

3 *Zajdíja* – šíitská sekta, ze šíitských sekt se nejbližší přiblížila sunně, a lze ji hodnotit jako nejumírněnější. Imám vystupuje jako duchovní světská hlava sekty, popírají božský původ imamátu a mystické spekulace a hlásá jednoduchý, až puritánský způsob života. Zajdíja je rozšířena v severních oblastech Jemenu.

4 *Wahhábija* – fundamentalistická větev sunnitského islámu, nazývaná také saláfija.

Přepisy arabských jmen jsem převzala podle klíče, který používá Prof. Kropáček v *Duchovních cestách islámu*.⁵

2 Historicko-ekonomická charakteristika země

Jemenská republika se nachází v jižním cípu Arabského poloostrova. Jedná se o relativně mladou republiku, která vznikla spojením dvou předchozích státních celků – *Jemenské arabské republiky* (tzv. Severní Jemen) a *Jemenské lidově demokratické republiky* (tzv. Jižní Jemen) v roce 1990. Jemen deklaruje demokratický politický systém založený na pluralismu s pravidelnými parlamentními i prezidentskými volbami.

Geograficky se Jemen rozkládá na velice rozmanitém území – od vysokých hor s náhorními plošinami na severozápadě země, po vyprahlé pouštní oblasti na východě a po nížiny lemující jemenské pobřeží. Jemen má díky své poloze přístup k Arabskému moři, resp. Adenskému zálivu, a z druhé strany průlivu Bab al-Mandab k Rudému moři. Leží tak na důležité dopravní mořské cestě spojující Suezským průplavem Středozemní moře a Indický oceán. Jemen se rozprostírá na 527 970 km², které jsou administrativně děleny do 22 správních oblastí (21 oblastí plus hlavní město Sana'a) a 333 okresů^{6,7}.

Pro účely této práce poslouží stručný historický vývoj od počátků 90. let 20. století, kdy došlo ke sjednocení Jemenské arabské republiky, až do počátku první dekády 21. století. V tomto období došlo ke dvěma zásadním zvratům, které ovlivnily další vývoj Jemenu.

Na počátku 90. let odcházelo mnoho Jemenců pracovat do zahraničí, protože jemenská ekonomika byla tehdy v počátcích a na ropných polích okolních států se daly vydělat velké peníze. Jemenský státní rozpočet byl v té

5 KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, 292 s. ISBN 80-702-1821-5.

6 Viz příloha č. 1.

7 Mewes 2011, s. 85

době do značné míry závislý na remitencích od těchto zahraničních dělníků. V roce 1990 však došlo k prudkému obratu situace, když Jemen vyjádřil podporu irácké invazi do Kuvajtu v srpnu 1990. Jemen se tak dostal do politické roztržky se všemi okolními státy, které podporovaly Kuvajt, což mělo za následek hromadné vyhoštění všech Jemenců pracujících v těchto státech. Do Jemenu se tak musel vrátit velký počet pracovníků, kteří se ocitli bez práce, a státní kasa přišla o významný zdroj příjmů. V situaci, kdy stále ještě probíhalo slučování dvou předchozích státních aparátů (tj. rozdílných ekonomických, právních systémů a armády), se Jemen musel potýkat s dalším problémem, a to jak zajistit práci pro všechny navrátilce ze zahraničních ropných polí.

V květnu 1993 se konaly první parlamentní volby, ve kterých zvítězila Sálihova Strana všelidového kongresu, a následně utvořila koalici s Jemenskou socialistickou stranou. Na průběh voleb dohlížely mezinárodní skupiny, které je vyhodnotily jako svobodné a průkazné. Parlamentní koalice však nedokázala využít svůj potenciál a v květnu 1994 vyvrcholily dlouhodobé politické spory a neschopnost vlády v občanskou válku mezi zastánci severojemenské Strany všelidového kongresu a jihojemenskou Socialistickou stranou. V jádru konfliktu stály neshody a neschopnost spolupráce mezi bývalými předními představiteli jemenských republik – °Alí Abdalláhem Sálihem a °Alí Salimem al-Bajdem.

Viceprezident Bajd již v srpnu 1993 odešel do Adenu – bývalého hlavního města Jižního Jemenu, odkud inicioval odpor a demonstrace vůči centrální vládě. Napětí vyvrcholilo vyhlášením nezávislé *Demokratické republiky Jemen* v květnu 1994. Tato republika však nebyla mezinárodně uznána a zanikla hned po dobytí Adenu Sálihovými jednotkami na začátku července 1994.⁸

Tento krátký konflikt přinesl oběti na životech, materiální vyčerpání

8 Dresch 2000, s. 205

země a poničení infrastruktury v jižní části země. Prezident Sálíh v reakci na tento konflikt zakázal vstup do armády všem členům Jemenské socialistické strany a po svém opětovném zvolení do prezidentské funkce jmenoval do všech významných funkcí členy Všelidového kongresu a další osoby, které se během konfliktu projeví jako loajální.

Tento konflikt měl kromě ekonomických dopadů i dopady společensko-politické, protože opět ožila myšlenka samostatného Jižního Jemenu, která měla dosah i v první polovině 21. století.

Pro území Jemenu je charakteristické, že je nerovnoměrně osídleno. Z celkového počtu 24 milionů obyvatel (údaj z roku 2004) je až 73 % usazeno ve venkovských oblastech, ve městě pak žije pouhých 27 %, z údajů tedy vyplývá, že míra urbanizace je v Jemenu relativně nízká. Nejvíce osídlenými oblastmi jsou okresy Sana'a, Taiz, Ibb a Hodejda, naproti tomu oblasti s nejnižší hustotou osídlení jsou al-Mawra, al-Jawf, a Marib.⁹

Jemen se řadí do skupiny „nejméně rozvinutých zemí“¹⁰ světa a dle Indexu lidského rozvoje¹¹ a údajů z roku 2009 dosáhl na 140. pozici ze 177 možných. Dle údajů institutu Fund for Peace žilo v roce 2009 42 % Jemenců pod hranicí chudoby.¹²

Chudoba v Jemenu je důsledkem různých přírodních i společenských

9 WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Country Cooperation Strategy for WHO and the Republic of Yemen 2008–2013* [online]. 2009 [cit. 2014-04-18]. ISBN WHO-EM/ARD/030/E/R/03.09. Dostupné

z: http://www.who.int/countryfocus/cooperation_strategy/ccs_yem_en.pdf

10 *Nejméně rozvinuté státy* (Least Developed Countries, LDCs) je označení pro skupinu rozvojových států, které jsou na tom z hlediska životní úrovně obyvatel a ekonomické síly vůbec nejhůře. Státy jsou posuzovány dle 3 kritérií – kritérium nízkého příjmu, kritérium slabosti lidských zdrojů (z hlediska výživy, zdraví, vzdělání a gramotnosti dospělých) a kritérium ekonomické zranitelnosti (vycházející z nestability zemědělské produkce, nestability vývozu, ekonomického významu moderních odvětví, rozmanitosti vyváženého zboží a z nevýhody ekonomické malosti).

11 *Index lidského rozvoje* (Human developmen index, HDI) vyjadřuje kvalitu lidského života za pomoci porovnávání údajů o chudobě, gramotnosti, vzdělání, střední délky života a dalších faktorů. Údaje zpracovává Organizace spojených národů a používá je pro měření potencionální sociální prosperity.

12 Yemen Overview. In: *The World Bank* [online]. 2014 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/country/yemen/overview>

faktorů, ovšem stejnou měrou i důsledkem nevhodné státní politiky a nepříznivých vnějších faktorů. Chudobou jsou nejvíce postižené venkovské oblasti, kde žije přibližně 45 % obyvatel pod hranicí chudoby (v porovnání s 31% ve městských oblastech).¹³ Poukazuje na to provázanost složitější sociální situace s tradiční rodinnou strukturou, která je založená na širokých rodinách s vysokým počtem dětí a vzájemnou závislostí. Ve venkovských oblastech není zajištěno kvalitní vzdělání a celkově jsou náchylnější k nenadálým přírodním pohromám, jako jsou záplavy či dlouhodobá sucha.

Nedostatek vody je také jedním z faktorů, které ovlivňují kvalitu života, a dle Water Power Index¹⁴ je situace v Jemenu závažná, a mimo jiné nedostatek vodních zdrojů je jednou z příčin vysoké úrovně chudoby.

Největším odběratelem vody je v případě Jemenu zemědělství. Využívá až 52 % roční spotřeby vody, ale na druhou stranu na hrubém domácím produktu (HDP) se podílí pouze 10 %. I přesto, že Jemen má na rozdíl od ostatních států Arabského poloostrova relativně příznivé podmínky pro zemědělství, udává se, že dováží 75 % potravin, což jej činí velmi zranitelným a závislým na pohybu světového trhu.¹⁵

Hlavní příjmy jemenské ekonomiky pocházejí z obchodu s ropou. Tržby z prodeje ropy činí průměrně 35 % HDP¹⁶, ale odhady přitom poukazují na to, že zásoby ropy budou vyčerpány v průběhu 10 – 20 let. Jemen tedy bude čelit další výzvě, a to jak nahradit tak výrazný příjem do státního rozpočtu něčím jiným.

Dále zde existuje mnoho faktorů, které nepříznivě ovlivňují ekonomický vývoj země. Jedná se o dlouhodobé problémy způsobené nedostatečnou

13 WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Country Cooperation Strategy for WHO and the Republic of Yemen 2008–2013* [online]. 2009 [cit. 2014-04-18]. ISBN WHO-EM/ARD/030/E/R/03.09. Dostupné z:http://www.who.int/countryfocus/cooperation_strategy/ccs_yem_en.pdf

14 Viz příloha č. 2

15 Mewes 2011, s. 85

16 Data z roku 2008, Mewes 2011, s. 86

pěčí státu o své obyvatele. V následujících letech budou tyto nesnadné výchozí podmínky výzvou pro jemenskou vládu, která se bude muset pokusit odstranit. Jedná se o řadu socio-ekonomických faktorů, se kterými se bude muset jemenská vláda vyrovnat. Zde jsou údaje ilustrující nesnadnou socio-ekonomickou situaci Jemenu:

- jedna z nejvyšší míry negramotnosti ve světě (pouze 65 % populace starší 15 let umí číst a psát¹⁷),
- nedokonalý školní systém, ve kterém pouze malé množství dívek dokončí základní vzdělání (částečně zapříčiněné i tradičně nízkým věkem pro vdávání); studenti nejsou konkurenceschopní na světovém pracovním trhu,
- vysoká úmrtnost novorozenců (50 úmrtí na 1000 porodů) a matek při porodu (200 úmrtí na 100 000 porodů), což způsobuje z velké míry nedostačující lékařská péče,
- vysoká míra porodnosti (přibližně 4 děti na ženu), spojená s vysokým přírůstkem obyvatelstva (2,72 %), a celková mladost populace (více než 60 % současné populace je mladší 24 let),
- vysoké procento dlouhodobě podvyživených dětí mladších 5 let, dle údajů z roku 2003 se jednalo o 43 % dětí (3. nejhorší ve světovém měřítku), které do budoucna negativně ovlivní zdravotní stav populace,
- vysoká míra nezaměstnanosti – oficiální čísla uvádějí přibližně 35 %, dle odhadů je ale bez možnosti obživy až 50 % obyvatel. Díky tradičnímu postavení žen ve společnosti je zaměstnáno pouze 26 % žen,

17 Dle údajů z roku 2011 je gramotných 82 % mužů a pouze 48,5 % žen. WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Country Cooperation Strategy for WHO and the Republic of Yemen 2008–2013* [online]. 2009 [cit. 2014-04-18]. ISBN WHO-EM/ARD/030/E/R/03.09. Dostupné z: http://www.who.int/countryfocus/cooperation_strategy/ccs_yem_en.pdf

- nedostačující vodovodní a kanalizační infrastruktura, kdy pouze asi 55 % obyvatel má přístup k nezávadné pitné vodě, a 53 % je připojeno k nějakému kanalizačnímu systému. Při zanedbání tohoto problému navíc hrozí znehodnocení pitné vody splaškovou vodou v intenzivně osídlených oblastech,
- nefungující státní administrativa, která v souvislosti s institualizovanou korupcí zpomaluje prosazování nových reforem a přerozdělování zahraniční pomoci.¹⁸

Pro řešení všech těchto negativních faktorů je nutná konsolidovaná státní moc, která je schopná zavést účinné reformy a legislativu. Jemen má ale dlouhou historii vnitřních i vnějších konfliktů, které ohrožují rozvoj země. Od občanské války v roce 1994, kdy státní složky potlačily jižní separatisty v Adenu, stále existuje jižní opoziční hnutí, které během první dekády 21. století výrazně posílilo. K tomuto vnitřnímu konfliktu se připojilo od roku 2004 povstání v severní provincii Sa'ada, které s určitými vlnami bojů a obdobími klidu pokračovalo až do roku 2010, kdy bylo uzavřeno příměří mezi vládou a rebely. Jedním z dopadů povstalecké rebelie v provincii Sa'ada bylo i několik vln vnitřně vysídlených horalů, kteří se uchýlovali do hlavního města Sana'a či dalších městských center. Dle odhadů se jednalo až o 130 tisíc uprchlíků, z toho někteří byli nuceni utéct do bezpečí několikrát.¹⁹

Jemen má dlouhodobě slabé státní struktury, které jsou zapříčiněny silným vlivem tradičních kmenů. Po staletí byly kmenové vazby decentralizovanou společensko-politickou organizací, která ve své podstatě nahrazovala úlohu státu. Kmenové uspořádání spravovalo obchod a výrobu, zajišťovalo ochranu dané skupiny a řešení sporů a organizovalo vztahy

18 WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Country Cooperation Strategy for WHO and the Republic of Yemen 2008–2013* [online]. 2009 [cit. 2014-04-18]. ISBN WHO-EM/ARD/030/E/R/03.09. Dostupné z:

http://www.who.int/countryfocus/cooperation_strategy/ccs_yem_en.pdf
 19 SHARP, Jeremy M. Yemen: Background and U.S. Relations. In: *Congressional Research Service* [online]. 2009 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://wikileaks.org/wiki/CRS-RL34170>

k nekmenovým skupinám. Ve svém teritoriu měl kmen na starosti udržování míru, popř. byl zodpovědný za obranu, ochranu místních trhů, včetně ochrany obchodníků a cestovatelů.

Jednou z největších výzev po sloučení jemenských republik bylo vybudovat moderní stát založený na demokratických základech, který by byl schopen rozšířit svoji autoritu i do periferních oblastí země. Udává se, že státní moc stěží přesahuje hranice hlavního města. Politické úsilí vybudovat moderní národní stát a integrovat všechny jemenské regiony vedlo k silné centralizaci státu, proti které se vyhrávají různá opoziční hnutí. Vláda také musí čelit trvalému kmenovému a regionálnímu odporu, což poukazuje na nutnost posílení a zefektivnění státní správy, ale s větším zapojením na lokální úrovni. Zákon z č. 4 z roku 2000 o místních orgánech poskytl rámec pro decentralizaci země, který přináší volby do místních zastupitelstev na krajské a okresní úrovni²⁰. První lokální volby proběhly v následujícím roce, tj. v roce 2001.

Situace uvnitř Jemenu na počátku 21. století byla komplikovaná. Zemi sužovala celá řada problémů prolínající všechny úrovně běžného života – chudoba, nedostatek pracovních příležitostí, celková zaostalost země, časté výpadky vody a elektřiny, bez vidiny reálného zlepšení v blízké budoucnosti. Jemenská republika upadala do stagnace, kterou vyvolávala i neměnná politická situace bez výhledu na změnu.

3 Vnitřní aktéři

3.1 Tradiční kmenový systém a jeho vliv

Typickým rysem jemenské společnosti a její hybnou silou je přetrvávající tribalismus. Kmenové konfederace jsou do určité míry nezávislé

20 WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Country Cooperation Strategy for WHO and the Republic of Yemen 2008–2013* [online]. 2009 [cit. 2014-04-18]. ISBN WHO-EM/ARD/030/E/R/03.09. Dostupné z: http://www.who.int/countryfocus/cooperation_strategy/ccs_yem_en.pdf

na centrální vládě a představují “specifickou kulturní formu demokracie.”²¹ Tradičně využívají konsensu jako běžného nástroje při rozhodování o záležitostech kmene, včetně volby kmenového vůdce – šajcha. Historicky kmeny většinou stály za centrálním režimem, jednalo se o vzájemnou spolupráci, kdy za věrnost kmenu centrální režim nabízel vliv či jiné konkrétnější odměny.

Vliv a síla jednotlivých kmenů se odvozovala od jejich blízkosti a míry loajality k ústřední vládě. Příkladem může být kmenové uskupení al-Sanhan, z jehož prostředí pochází prezident Sálíh. Al-Sanhan je sice malým kmenem, ale díky své blízkosti k režimu má výrazný vliv a přístup ke státním zdrojům. Moc kmene začala strmě růst po převratu v roce 1978, kdy se Sálíh dostal k moci a postupně začal prosazovat své nejbližší spolupracovníky. Do té doby se jednalo o celkem bezvýznamný severojemenský kmen.²²

Nejvýznamnějšími jemenskými kmenovými konfederacemi jsou al-Hašid a al-Bakil, které pocházejí z hornatých oblastí severního Jemenu, z okolí hlavního města Sana'a. Obě konfederace mají nepoměrně větší vliv v elitních režimních kruzích než ostatní konfederace. Sálíhův kmen al-Sanhan je součástí rozsáhlejší kmenové konfederace al-Hašid, která je sice menší, ale díky blízkosti k prezidentovi významnější z obou severních konfederací. Vysoký podíl kmenové účasti ovlivňuje chování režimních vnitřních kruhů, které musí kalkulovat se zájmy kmenů Hašid a Bakil při vytváření vnitřní politiky státu.

Zatímco ústřední vláda ovládá pouze městské oblasti státu, zajištění bezpečnosti na periferiích země přenechává kmenům, které zde požívají vysokou míru autonomie. Toto uspořádání mezi vládou a kmeny, nazývané *mahsúbija*,²³ představuje určitou obranu proti nastolení totalitního režimu, ale

21 BŘESKÁ, Jana. Jemen. In: BURGOVÁ, H.;Ježová M. *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti.*, s. 211

22 Phillips 2011, s. 51

23 BŘESKÁ, Jana. Jemen. In: BURGOVÁ, H.;Ježová M. *Současný Blízký východ:*

také zabraňuje občanské anarchii. Zároveň se tak udržuje živá tradice tribalismu uvnitř společnosti, a je tak oslabována autorita zákonů a celková institucionalizace země.

Pouze asi čtvrtina obyvatel Jemenu považuje svůj kmen jako primární prvek identity, ale i přesto musí centrální vláda brát kmeny v potaz hlavně díky riziku ozbrojené rebelie. Vyvinul se zde specifický vztah vzájemné spolupráce a důvěry mezi režimem a některými kmeny. Stát využil sílu úplatných kmenů při obraně státu při mnoha příležitostech, např. během občanské války v roce 1994, ale i proti vnitřní opozici, jako je povstání kmene al-Houthi probíhající od roku 2004, či v menší míře proti al-Káidě. The Small Arms Survey udává, že v roce 2003 vlastnily jemenské kmeny přibližně 5,5 milionu malých zbraní, navíc k tomu samotní šejchové měli k dispozici dalších 184 000 zbraní. Pro srovnání jemenská armáda v té době disponovala okolo 1,5 milionu malých zbraní.²⁴ Tato čísla poukazují na to, že centrální vláda nemá monopol na legitimní použití síly, a proto je závislá na podpoře kmenů, jejich loajalitě či alespoň příslibu loajality.

Režim tak na jedné straně musí kmeny uplácet a posilovat je a snaží se získat jejich stálou podporu, ale na druhé straně nesmí dopustit přílišnou samostatnost kmenů a snaží se je omezovat. Právě tato částečná závislost je výrazným rysem politického prostředí, které prezident Saleh během své vlády vytvořil a operoval v něm. Režim postupně přešel od taktiky nabídek krátkodobých výhod a benefitů ke snaze kooptovat vůdce kmenů do státní struktury a kontrolovat tak situaci skrze ně. Díky štěpení tradičních struktur je pro režim snazší rozdělit potencionální hrozbu do menších, snadněji ovladatelných segmentů. Výsledkem této taktiky je oslabení legitimacy těchto šejchů uvnitř jejich komunit, což může vést ke konečné ztrátě provázanosti

Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti., s. 210

24 Small Arms Survey: Demand, Stockpiles, and Social Controls: Small Arms in Yemen. [online]. 2003 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: [Http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/B-Occasional-papers/SAS-OP09-Yemen.pdf](http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/B-Occasional-papers/SAS-OP09-Yemen.pdf)

kmene s jeho vůdčí osobností.

Množství kmenových vůdců dostává přímou finanční podporu formou pravidelných dávek prostřednictvím *Oddělení pro kmenové záležitosti Ministerstva pro místní záležitosti*, které je jakousi stínovou organizací tohoto ministerstva.²⁵ Stát považuje distribuci finančních odměn a jiných výhod kmenovým vůdcům jako politicky relevantní. Jeden z šejchů, který je příjemcem měsíčních stipendií, popisuje chování *Oddělení pro kmenové záležitosti* jako opatrnou politiku cukru a biče.

“Čím více šejchové dostávají od vlády, tím více podpory poskytují vládě v záležitostech, které jsou po nich požadovány. V případech, kdy se vyskytnou rebelové v některých kmenových oblastech, a vláda zde nemůže zasáhnout s armádou, požádá místo toho šejchy, aby rebelii potlačili... Nyní všichni významní šejchové dostávají všechny zásoby, které od vlády požadují, ale pokud se vzeprou vládě, přijdou o všechny tyto výhody.”²⁶

Otázka, kdo rozhoduje o přidělování těchto výhod, však není veřejnou záležitostí, předpokládá se přímé napojení k prezidentovi Sálihovi. Parlamentní snahy o zjištění, jak vysoké částky jsou vypláceny a komu přesně, byly neúspěšné. Jedná se o systém založený na vlivu, který kmene vytvářejí na vládu, a odměny nejsou distribuovány na základě zásluh, ale spíše na základě dobrých vztahů s vládou.

Do té doby, než v Jemenu začala bohatá ropná éra na konci 80. let, byla povaha kmenového vedení poměrně neměnná – postavení kmenového vůdce bylo založeno na kombinaci dědičnosti, zásluh a přijetí jeho statusu v rámci kmene. S počátkem ropného boomu začal prezident Sálih záměrně nabízet odměny za věrnost, často na úkor tradičního postoje, kdy se šejchové snažili ochránit blaho a vnitřní integritu kmene před centrální vládou. Normy kmenového zvykového práva se díky vnějšímu vlivu dostaly do neustálého

25 Phillips 2011, s. 52

26 Phillips 2011, s. 53

koloběhu změn, reinterpretací a ústupků ve prospěch jemenského režimu. Společně s rostoucím bohatstvím režimu rostla také schopnost ovlivňovat kmenové vůdce. Někteří z nich se přemístili do Sana'a, aby mohli lépe řídit vztahy s režimem, ovšem fyzické odloučení od kmene oslabilo tradiční kmenovou soudržnost a solidaritu. Vůdci se tak v důsledku růstu vlastního vlivu odcizují svým kmenům, které by měli zastupovat. Upadají tak hodnoty kmenového rovnostářství a šejchové na úkor toho rozvíjejí vlastní klientelistické vazby.

Severní kmeny tradičně využívají pro vyjednávání s centrální vládou nátlakovou politiku formou, většinou nenásilných, únosů. V poslední době se jedná zejména o únosy turistů, za jejichž propuštění jsou požadovány investice do rozvoje místní infrastruktury, či finanční obnosy. Trvalým rysem vztahu centrální vlády a kmenů jsou spory a často boje o faktickou nadvládu nad jednotlivými kmenovými územími.

Jižní kmeny byly vždy díky historicko-politickému vývoji méně vlivné a soudržné a snažily se získat autonomii na severním zajdovském imamátu. Nevytvořil se zde tak tradiční symbiotický vztah mezi kmeny a zajdovským imamátem, díky kterému hrají kmeny na severu země dodnes klíčovou roli. Kmeny v jižních oblastech nikdy nevytvářely velké kmenové konfederace. Kmenové struktury byly narušeny britskou nadvládou a následně vládou jedné strany za doby Jemenské lidově demokratické republiky. Jemenská socialistická strana se snažila o potlačení kmenových vazeb, protože je považovala za zpátečnické, a kmenové autority cíleně přesídlovala. Po sjednocení Jemenu se jižní kmeny dočkaly určité míry revitalizace, centrální vláda jim přenechala některé pravomoci vztahující se k rozhodování ve většině právních záležitostí, které se týkaly se kmenových příslušníků.²⁷

Jemen se vyvinul v tzn. neotribalistický stát,²⁸ kdy je fungování státu

27 BŘESKÁ, Jana. Jemen. In: BURGOVÁ, H.; Ježová M. *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti.*, s. 211

28 Ibid.

založeno hlavně na osobních vztazích a reinterpetaci kmenových mechanismů. Tento vývoj s sebou ale přinesl vážné dilema, kdy na jedné straně režim potřebuje loajální kmeny, aby si mohl zajistit legitimitu vládnutí, ale na druhé straně nemůže kmenům poskytnout dostatek moci, protože ta by ohrozila jeho vlastní integritu. Výsledkem je mechanismus neustálého vyvažování moci mezi centrální vládou a kmeny, který odvádí autority od modernizace země, a jsou to v konečném důsledku obyčejní Jemenci, kteří na tyto mocenské hry doplácí.

3.2 °Alí Abdalláh Sálíh

°Alí Abdalláh Sálíh byl centrální postavou jemenské politiky a hospodářství od konce 70. let 20. století až do roku 2011, kdy musel odstoupit z prezidentské funkce na základě masových protestů. Hlavní pozici ve státě se mu dařilo udržet dlouho díky neustálému vyvažování požadavků svých oponentů, pečlivou vnitřní politikou, ale hlavně díky silné mocenské struktuře, kterou soustavně budoval od začátku své kariéry. Tato struktura se skládala převážně z jeho soukmenovců, tedy lidí spadajících pod vliv stejného kmene, či kmenové konfederace. Sálíhovi lidé byli v průběhu jeho vlády dosazováni do nejrůznějších vysokých pozic, což vedlo v konečném důsledku k vytvoření složité klientelistické sítě, která prezidentovi zajišťovala kontrolu nad většinou odvětví v zemi. Zároveň ale Sálíh kladl důraz na to, aby žádný z jeho soukmenovců či oponentů nekonsolidoval moc a nemohl prezidentovi konkurovat. Sálíhovi se tak postupně podařilo vypracovat do pozice, která ho učinila nejmocnějším mužem uvnitř Jemenu, ale i v jeho mezinárodní politice, protože on byl ten hlavní aktér, se kterým musely jednat ostatní zúčastněné strany.

°Alí Abdalláh Sálíh pochází z rolnické rodiny z vesnice Bajt al-Ahmar, malé vesnice v okrese Sana'a ležící přibližně 40 km od hlavního města. Název vesnice poukazuje na spojitost s významnou hášimovskou rodinou šejchů al-Ahmar. °Alí Sálíh je příslušníkem kmene Sahnan, který spadá po

záštitu širší kmenové konfederace Hášid.²⁹ Právě kmenový původ výrazně ovlivnil jeho pozdější působení, kterému se budeme věnovat později.

°Alí Abdalláh Sálih se narodil v roce 1946 a již ve dvanácti letech započal svoji vojenskou kariéru, neboť vstoupil do služeb zajdovského imáma. Později po převratu přestoupil na druhou stranu a bojoval na straně republikánů a v roce 1963 byl jmenován poručíkem nově vznikající severojemenské arabské armády. Ve své vojenské kariéře pokračoval až do roku 1978, kdy ji oficiálně ukončil v hodnosti maršála³⁰ a dal se na politickou dráhu. Převzal moc poté, co byl zavražděn dosavadní prezident Ahmed Hussejn al-Ghašmi.³¹ Následně byl zvolen prezidentem a začal přerozdělovat nejvyšší posty svým příbuzným a přátelům, čímž upevnil svoji pozici.

V roce 1978 byl °Alí Abdalláh Sálih velitelem ta'izzské vojenské oblasti, díky čemuž měl přístup k průlivu Bab al-Mandab, důležité spojnici Rudého a Arabského moře, kde má dlouhou tradici pašování a černý obchod. Tato pozice mu postupem času přinesla bohatství a vliv a učinila z něj v té době druhého vojensky nejvýše postaveného muže z kmene Sahnana.³² Po zavraždění prezidenta al-Ghašmiho došlo k chaosu, kterého využil další muž z kmene Sahnana – °Alí Muhsin. °Alí Muhsin v té době sloužil na *Centrálním velitelství Ministerstva obrany* a po zavraždění prezidenta al-Ghašmiho zajal vrchního sekretáře Abdul-Azize Baratiho a držel celé velitelství do té doby, než mu přišli na pomoc další soukmenovci a předali moc do rukou °Alího Abdalláha Sáliha, čímž mu zajistili pozici zástupce velitele generálního štábu.³³ Toto období bezvládní a boje o moc trvalo 40 dní, během kterých se několik dalších velitelů, pocházejících z jiných kmenů než Sahnana, snažilo neúspěšně obsadit velitelství, a elita kmene Sahnana zajišťovala Sálihovi

29 Phillips 2011, s. 88

30 President. *President Saleh Website* [online]. 2007 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.presidentsaleh.gov.ye/shownews.php?lng=en&_newsctgry=2

31 Ibid.

32 Phillips 2011, s. 95

33 President. *President Saleh Website* [online]. 2007 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.presidentsaleh.gov.ye/shownews.php?lng=en&_newsctgry=2

dostatek vlivu, aby mohl po prezidentských volbách převzít úřad.³⁴

Stejným způsobem, jakým se dostal °Alí Abdalláh Sáliih k moci, vládl i v následujících letech. Většina zahraničních pozorovatelů v té době odhadovala, že Sáliih svoji pozici neudrží³⁵, ale on se postupně obklopil lidmi, kterým mohl důvěřovat, a kteří ho podporovali. Od svého nástupu k moci Saleh začal utvářet svůj vnitřní kruh a navazující klientelistické sítě, které ho udržely u moci tak dlouho.

V průběhu 80. let se etablovala Sáliihova vládnoucí strana a přinesla relativní pořádek a stabilitu do Jemenu. Navzdory demokratickému obrazu, který vytvářela se jednalo o specifickou oligarchii složenou z lidí věrných prezidentu Sáliihovi – bezpečnostní důstojníci, kmenoví šejchové a podnikatelé. V polovině 90. let se pozice režimu posílila (i díky vítězství v občanské válce roku 1994 a bohatství plynoucího z těžby ropy) a vládnoucí vrstva se vyvinula do zvláštního druhu oligarchie, kterou Burrowes nazývá *kleptokracie*.³⁶

Díky ovládnutí státních úřadů spravujících výnosy z ropy a přístupu k zahraniční pomoci vzrostla v zemi strmě míra korupce. Většina prostředků byla odkloněna pro osobní prospěch, a na podporu ekonomiky a společnosti nešlo nic. Postupem času tento systém vyústil v bezuzdnou korupci, na které se Sáliihům režim mimo jiné podílel svou nečinností a nedostatečnou kontrolou.

V druhé polovině 90. let padla jemenská ekonomika do krize v důsledku vynaložených nákladů na sjednocení bývalých jemenských republik, občanské války v roce 1994, ale hlavně díky ztrátě remitend od zahraničních pracovníků. Jemenská ekonomika tak přestala být

34 Phillips 2011, s. 95

35 Phillips 2011, s. 96

36 BURROWES, David. *Why most Yemenis should despise ex-president Ali Abdullah Saleh* [online]. 2012 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.yementimes.com/en/1550/opinion/488/Why-most-Yemenis-should-despise--ex-president-Ali-Abdullah-Saleh.htm>

životaschopná a udržitelná a potřebovala rychlý účinný zásah, který by jí pomohl znovu začít fungovat. Režim ale blokoval či zneužil většinu hlavních ekonomických nebo institucionálních reforem, protože v tom správně viděl ohrožení svých ekonomických a politických zájmů.³⁷

Vzhledem k tomu, že v současnosti v Jemenu docházejí zásoby ropy, a tedy hlavní zdroj prostředků, je již dnes jasné, že prostředky, které mohly být použity k modernizaci Jemenu, jsou téměř spotřebované. Země není přizpůsobená na jinou alternativu, než získávat peníze z prodeje ropy. Přitom zisky z ropy neplynuly na rozvoj země, ale zmizely v korupční síti, na které se Sálih podílel.

Bez přísunu peněz ovšem padla Salehova schopnost udržovat tuto nenasytnou klientelistickou síť, a zároveň to oslabilo jeho možnosti v potlačování opozice. Praktiky prezidenta Saleha byly srovnatelné s ostatními „klasickými technikami blízkovýchodních vůdců“ - potlačování svobodného tisku, soustředění politické a ekonomické moci do rukou přátel a rodiny, vítězství ve volbách s podezřele vysokými volebními výsledky.³⁸ Hlavní charakteristikou Salehova způsobu vládnutí bylo zdání jednoty, které nastolil v jedné z nefragmentovanějších zemí na světě, a jeho schopnost přežít navzdory všem uvedeným okolnostem.

3.3 Vnitřní okruh

Období vlády prezidenta Sáliha je spojeno s výrazným rozvojem klientelismu, úplatkářství a politického patronátu. Ačkoliv se Jemen pro vnější pozorovatele může zdát jako stát s fungujícím demokratickým procesem postaveném na všeobecných svobodných volbách, není to tak úplně pravda. V pozadí této oficiální struktury se v průběhu Sálihovy vlády vyvinula

37 BURROWES, David. *Why most Yemenis should despise ex-president Ali Abdullah Saleh* [online]. 2012 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.yementimes.com/en/1550/opinion/488/Why-most-Yemenis-should-despise--ex-president-Ali-Abdullah-Saleh.htm>

38 BUTTERS, Andrew Lee. The Most Fragile Ally. *TIME*. 2010, č. 3.

mnohem vlivnější, značně stínová a neoficiální mocenská síť soustředěná kolem prezidentovy osoby.

Phillipsová popisuje tuto mocenskou síť jako několik soustředných kruhů s různou úrovní moci soustředěnou okolo postavy prezidenta Sáliha, upevněnou vlivem jeho rodiny a kmene.³⁹ Nejvlivnějším a nejbližším kruhem Sálihových spolupracovníků je jeho nejbližší rodina, o trochu dále je pak elita kmene Sahnán, ze kterého °Alí Abdalláh Sálih pochází. Odhaduje se, že tato vládnoucí prorežimní skupina nemá více jak padesát členů. Získat ověřené informace o většině osob působících v tomto kruhu je nemožné. Prezident Sálih se záměrně snažil krýt jejich identitu, a tak často v médiích nebyla dostupná jejich kompletní jména a rodinný vztah k prezidentovi, či přesný počet lidí spolupracujících na této úrovni. Stejně nedostačující byly i veřejně publikované fotografie, které by tuto skupinu pomohly identifikovat. Jediní identifikovatelní členové této elity byli ti, kteří obsadili prominentní pozice v armádě, či mají veřejné vztahy s prezidentem.

Obsazení vysokých pozic v armádě a ekonomické sféře činí tuto skupinu tak vlivnou. Někteří z členů Sálihovy blízké rodiny kontrolují nejcitlivější vojenské posty v zemi. Jasným příkladem bylo dosazení Sálihova nejstaršího syna Ahmada do čela Republikánských gard - nejvýznamnější vojenské jednotky v zemi čítající asi 30 tisíc mužů, která byly vytvořena po vzoru iráckých národních gard. Bylo všeobecně známé, že °Alí Abdalláh Sálih se systematicky snažil Ahmada připravit do pozice, ze které by mohl převzít jeho prezidentský post. Ahmed °Alí Abdalláh Sálih však nebyl mezi obyčejnými Jemenci populární, a tak postupem času prezident Saleh začal prosazovat svého mnohem mladšího syna Chalída. Ten v roce 2010 absolvoval Vojenskou akademii v Sandhurstu ve Velké Británii, a poté mu bylo svěřeno velení raketové jednotky v jemenské armádě.⁴⁰

Phillipsová dále poukazuje na provázanost nejvyšších postů se

39 Viz příloha č. 3

40 Phillips 2011, s. 89

Sálihovou blízkou rodinou a uvádí příklady dalších prominentních postů:

- Sálihova dcera Bilquis, provdaná za svého bratrance Jahju, ovládala záležitosti prezidentského paláce a zároveň vlastnila široké ekonomické portfolio.
- Muhammad Sálih al-Ahmar, prezidentův nevlastní bratr, byl velitelem vzdušných sil jemenské armády.
- °Alí Sálih al-Ahmar, další z nevlastních bratrů, byl ředitelem kanceláře velitele.
- Prezidentův synovec Jahja Muhammad Abdalláh Sálih byl náměstkem velitele centrálních bezpečnostních sil.
- Velitelem prezidentské gardy byl další z řady synovců Táriq Mohammed Abdalláh Sálih.
- Další z členů mladší generace Tajsír Sálih Abdalláh Sálih, prezidentův synovec, obsadil pozici vojenského atašé ve Washingtonu.⁴¹

Vnitřní okruh prezidenta Sáliha není homogenní skupinou, uvnitř probíhají různé mocenské spory a nejlepším vodítkem pro rozdělení skupiny je na ty, které °Alí Abdalláh Sálih má pod kontrolou, a na ty, na které musí brát ohled při svém rozhodování. Tato dělicí linie je postavená na původu jednotlivců a jejich pozici v hierarchii kmene Sahnán.

°Alí Abdalláh Sálih pochází z malé vesnice Bajt al-Ahmar, která spadá do kmenové oblasti Sahnán. Z této vesnice pochází šest významných rodin – °Affaš, al-Akwa, Nadžar, al-Qadhi, al-Dhaween a Džaabr, mezi kterými panuje určitá rivalita, která rozděluje rodiny na dvě frakce. °Affaš, al-Akwa a Nadžar tvoří první koalici, která se vymezuje vůči koalici al-Qadhi, al-Dhaween a Džaabr. Toto rozdělení ve svém důsledku ovlivňuje dění v celém Jemenu,

41 Phillips 2011, s. 89

protože první koalice je loajální prezidentu vůči Sálihovi, který pochází z rodiny °Afaš, a druhá skupina je loajální vůči °Alímu Muhsinovi, druhému nejvlivnějšímu muži země, který pochází z rodiny al-Qadhi či Džaabr,⁴² kterému se budu věnovat později.

Otázkou, která způsobovala nesoulad ve vnitřních kruzích, bylo, kdo převezme moc po odchodu °Alího Sáliha do důchodu. Všeobecně se předpokládalo, že příští prezident Jemenu vzejde z Bajt al-Ahmar (ve významu vesnice i rodu), a právě tento mocenský boj ovlivňoval vnitřní politiku po celé první desetiletí 21. století.

Již od konce 90. let se dají vysledovat systematické kroky prezidenta Sáliha, který vytvářel vhodnou pozici pro svého syna Ahmada, aby mohl svého otce nahradit ve funkci. Příkladem jsou ústavní změny, kterých dosáhl °Alí Abdalláh Sálih v roce 1999, kdy se mu podařilo prosadit prodloužení prezidentského mandátu z pěti na sedm let. Za těchto podmínek by mohl °Alí Abdalláh Sálih vládnout až do roku 2013 (za předpokladu dvou funkčních období) a v té době by Ahmad °Alí Abdalláh Sálih dosáhl potřebného věku pro kandidaturu na prezidentský post, tedy hranici 40 let, která je dána jemenskou ústavou.

V této době také posílila Sálihova politika zastrašování a ponižování, která byla zaměřena proti starší elitě kmene al-Sahnan (včetně elity kmenů al-Qadhi a al-Dhaween) ve snaze oslabit jejich vliv a tradiční loajální vazby. Otázka nástupnictví stála v pozadí většiny konfliktů první dekády 21. století, protože hlavní boj neprobíhal ani tak o to, kdo přesně nastoupí na prezidentský post, ale z jakého prostředí bude pocházet. Jednalo se o

42 PHILLIPS, Sarah. Yemen: Developmental Dysfunction and Division in a Crisis State. In: *DEVELOPMENTAL LEADERSHIP PROGRAM* [online]. 2011 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: <http://www.dlprog.org/ftp/download/Public%20Folder/1%20Research%20Papers/Yemen,%20Developmental%20Dysfunction%20and%20Division%20in%20a%20Crisis%20State.pdf>

výsostně interní politiku, které z vnějšího pohledu nebyla viditelná.⁴³

Největším rivalem v tomto mocenském tření byl pro prezidenta Sáliha °Alí Muhsin. °Alí Muhsin je vzdáleným bratrancem °Alího Abdalláha Sáliha, pochází taktéž z vesnice Bajt al-Ahmar, ale na rozdíl od něj pochází s prostředí rodiny al-Qadhi, či Džaabr. Stejně tak jako u většiny osob z blízkého okruhu, se i u °Alího Muhsina nedá s jistotou dohledat celé jeho jméno, které by určilo jeho přesnou rodovou příslušnost. V rodové hierarchii kmene Sahnán je však °Alí Muhsin z rodu al-Qadhi výše než °Alí Abdalláh Sálih z rodu °Afraaš, což by mimo jiné vysvětlovalo rivalitu mezi těmito vůdčími osobnostmi.

°Alí Muhsin je významný svou silnou pozicí, kterou mu zajišťuje silná podpora v armádních složkách a velké ekonomické portfolio. Jeho celkové bohatství se opět těžko odhaduje díky nedostatku podložených informací, ale Phillipsová uvádí, že vlastní většinový majetek ve dvou z devíti jemenských bank, dále několik společností, které zajišťují lokální zastoupení pro zahraniční ropné společnosti, a množství tankerů, pomocí kterých je levná dotovaná nafta pašována do okolních států. Mimo to stojí v čele První ozbrojené divize (20 tis. mužů) a Severozápadní vojenské oblasti – jedné z pěti vojenských oblastí, do kterých je Jemen rozdělen.⁴⁴

Muhsinova silná pozice mu zajišťovala předpoklady pro to být rivalem °Alího Abdalláha Sáliha, ale i přesto byli dlouholetými spojenci, kteří se podporovali na základě kmenové spřízněnosti. °Alí Muhsin byl jedním z těch, kteří pomohli udržet Sáliha u moci v roce 1978. Muhsin však začal vystupovat proti Sálihovi v době, když prezident začal řešit otázku nástupnictví a Muhsin cítil ohrožení své pozice.

43 Phillips 2011, s. 88

44 PHILLIPS, Sarah. Yemen: Developmental Dysfunction and Division in a Crisis State. In: *DEVELOPMENTAL LEADERSHIP PROGRAM* [online]. 2011 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: <http://www.dlprog.org/ftp/download/Public%20Folder/1%20Research%20Papers/Yemen,%20Developmental%20Dysfunction%20and%20Division%20in%20a%20Crisis%20State.pdf>

°Alí Muhsin je příkladem člena Sálihových vnitřních kruhů, který ač byl Sálihovým spojencem, se uměl vůči jeho konání ohradit, či se postavit proti němu. A přesto, že Muhsin byl druhým nejvlivnějším mužem v zemi, byl to právě °Alí Abdalláh Sálih, který měl ve všech záležitostech právo veta, které mu zaručovalo převahu nad ostatními členy vnitřního kruhu. Tuto převahu by prezident Saleh ztratil v momentě, kdyby se většina vnitřního kruhu postavila proti jeho rozhodnutí. Vnitřní okruh však nikdy nekonsolidoval svoji moc a profitoval z prezidentovy přízně.⁴⁵

Zásadní rozdíl mezi prezidentem Sálihem a zbytkem jeho režimu bylo to, že on jako jediný měl legitimní ústavní moc. Nelze mu upřít, že byl pilířem politického systému a charismatickým vůdcem země. Prezident °Alí Abdalláh Sálih byl všeobecně uznávaným vůdcem po dobu více než 30 let, jeho portréty můžeme najít v každém koutu země, a o to víc vyzní kontrast se stínovými vnitřními kruhy, které ho po celou dobu podporovaly bez toho, aby byly veřejně známy. Síla vládnoucí elity plynula z kontroly armády a ekonomického bohatství, které získala různými predátorskými praktikami, ale hlavně díky své pozici v kmenové hierarchii a vztahu k prezidentovi. Největší obavou pro tyto kruhy bez ústavní či legitimní moci by byla změna pravidel hry, ze které doposud všichni profitovali.

Při zpětném pohledu na prostředí, ve kterém byla utvářena vnitřní politika Jemenu, je zřejmá složitá provázanost jednotlivých klíčových osob. Tyto struktury byly tvořeny na základě kmenových vazeb, tedy podle systému, který byl v Severním Jemenu používán po staletí. V tomto ohledu je demokratický obraz země, který Jemen deklaruje, pouhou zástěrkou pro neoficiální režimní politiku. Byly to ale právě tyto stínové kruhy, které ovládaly většinu vlivných pozic v zemi.

Jemenská společnost je relativně tradiční, stále jsou zde živé kodexy původního zvykového práva postaveného na vysoké hodnotě cti. °Alí

45 Phillips 2011, s. 98

Abdalláh Sálih, který sám pochází z tohoto prostředí, využil znalosti tradičních jemenských kmenových vazeb při budování vlastní klientelistické sítě, která mu poté zajistila silnou pozici v zemi. Je zarážející, do jaké míry je loajalita jemenských kmenů zkorumpovatelná.

4 Zahraniční aktéři jemenské krize

Prezident Sálih a stejně tak mnoho Jemenců věřili, že Jemen je jednoduše tak důležitý pro světové mocnosti, že ho nenechají zkolabovat. Hillary Clintonová, tehdejší ministryně zahraničních věcí Spojených států amerických uvedla: „*Někdo by se mohl ptát, vzhledem k minulosti, co nás nutí nabízet Jemenu další pomoc. Odpovědí je, že my nemůžeme dovolit nečinnost.*“⁴⁶

Jemen jako slabý stát navíc s přidruženou teroristickou hrozbou se dostal do hledáčku zahraniční rozvojové pomoci relativně snadno. V první dekádě 21. století se rozbíhalo množství rozvojových programů a do země proudila zahraniční pomoc. Otázkou ovšem zůstává, do jaké míry byla tato pomoc prospěšná, když na konci první dekády 21. století byl Jemen stále na hranici kolapsu.

Kromě zahraničních aktérů, kteří chtěli Jemenu pomoc, zde existuje i několik států, které v pomoci Jemenu sledovalo jiné cíle. V případě Spojených států amerických se jednalo v první řadě o protiteroristický boj, v případě Saúdské Arábie snaha ochránit vlastní křehkou vnitřní bezpečnost. Pomoc od těchto dárců často negativně ovlivňovala vnitřní dění uvnitř Jemenu, ovšem nutno podotknout, že se souhlasem prezidenta Sáliha.

4.1 Saúdská Arábie

Jemen je jedinou zemí Arabského poloostrova, která by mohla omezit

46 WHITAKER, Brian. Saving Yemen. In: *The Guardian* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jan/28/yemen-president-saleh>

saúdské snahy o hegemonii v této oblasti. Z tohoto hlediska je tedy pochopitelné, proč saúdská královská rodina dlouhodobě zastává politiku rozdělení či oslabení Jemenu. *“Arábie bude šťastná pouze tehdy, bude-li Jemen nešťastný”*, tento výrok se připisuje saúdskému králi Ibn Saúdu⁴⁷ a výstižně charakterizuje povahu saúdské politiky vůči Jemenu.

Království Saúdská Arábie ovlivňuje Jemen více než jakýkoliv jiný zahraniční hráč. Tyto dvě země sdílejí relativně dlouhou, ale snadno prostupnou pozemní hranici. Saúdská vláda se tedy oprávněně obává nekontrolovatelného pohybu militantních radikálů, přísunu zbraní a přílivu uprchlíků od svého zchudlého souseda.

Napětí mezi oběma státy dlouhodobě vyvolávala absence jasně definované hranice. K problémům ztěžující situaci ohledně ustanovení pevných hranic se promítala i vzájemná historická nevraživost, otázky spojené s kontrolou přírodních zdrojů, ale také jemenský odpor vůči saúdským snahám o hegemonii na Arabském poloostrově. Spory se týkaly několika ostrůvků v Rudém moři, ale především 1600 kilometrů dlouhé suchozemské hranice.⁴⁸ Tato hraniční linie měla procházet regiony, kde se nachází komerčně využitelná ložiska ropy.

Ke konečnému uzavření dohody o společných hranicích došlo 12. června 2000 v Džiddě. Ujednání bylo relativně výhodné pro Jemen – získal přibližně 43 tisíc km² území v problematické oblasti a k tomu i čtyři sporné ostrovy v Rudém moři.⁴⁹ Vzájemné vztahy se tak mírně zlepšily, i když stále zůstává nedořešená otázka propustnosti hranic, které pro saúdské království znamenají závažnou hrozbu.

Saúdské obavy z jemenské politické nestability a propustnosti hranic můžeme ilustrovat na třech různých příkladech přístupu k sousednímu státu. Prvním je snaha o fyzické vytyčení jasných hranic – použití fyzických zábran

47 Beránek 2007, s. 184

48 Beránek 2007, s. 185

49 Beránek 2007, s. 186

kombinované s využíváním technologicky vyspělých zařízení pro monitorování hranic, nárazníkové zóny a vojenské akce.

Dalším způsobem, jak se saúdská vláda snaží ochránit svoji stabilitu, je snaha o udržení té jemenské stability pomocí peněz. Nabídkami finanční podpory Sáliho režimu se snažila zabránit ekonomickému kolapsu země.

Třetím cestou, jak udržet hranice klidné, je cílená podpora nestátních aktérů uvnitř Jemenu. Jedná se o stínovou podporu určitých severních kmenů výměnou za loajalitu či jiné služby. Udává se také, že saúdská vláda nabízela přímou finanční podporu některých členům jemenské armády.⁵⁰

Saúdská politika vůči Jemenu je vcelku neprůhledná a protichůdná, ale dá se zde vystopovat jeden společný prvek - prvořadým cílem je udržet jemenské problémy uvnitř jemenských hranic a zabránit jejich rozšíření za hranice Jemenu, udržet tedy jakousi stabilitu, která neohrozí ostatní státy v regionu. Z obav o ovlivnění jejich domácí politické situace může být jakákoliv výrazná změna uvnitř jemenské politiky vnímána jako hrozba pro saúdskou stranu. Saúdvé se snaží udržet stávající nejasný stav, bez zájmu na jakémkoliv ekonomickém zlepšení Jemenu.

Jak ale může Saúdská Arábie financovat na jedné straně vládní režim a ve stejnou dobu i protirežimní opozici? Důvodem je zřejmý rozpor mezi chápáním pojmu stabilita ze saúdského a západního hlediska. Saúdská vláda mnohem lépe zná míru, v jaké neoficiální kruhy ovlivňují dění uvnitř Jemenu a snaží se svou podporou udržet tyto složité sítě utvářející stínový stát a udržet stávající status quo. Naproti tomu pomoc západních vlád je soustředěna na podporu oficiálního státního aparátu a posílení centrální moci. Podporou formálních institucí věří, že dosáhnou stability uvnitř Jemenu.

Vzájemné jemensko-saúdské vztahy jsou relativně křehké. Běžní Jemenci připisují vinu za většinu domácích problémů právě Saúdské Arábii.

50 Phillips 2011, s. 76

V pozadí těchto konspirací stojí podezření ze saúdských snah o získání přístupu k otevřenému moři, aby si tím usnadnila vývoz a distribuci svých nerostných surovin. Těsně po podepsání smlouvy o uznání vzájemných hranic v roce 2000 navrhla saúdská vláda stavbu plynovodu vedoucího do přístavu Mukalla přes východní provincii Hadramaut. Trvala přitom na dvacetikilometrovém pásu obklopující plynovod, který by spadal pod suverenitu saúdského království. Tento požadavek byl ale jemenskou vládou odmítnut z obavy o ovládnutí celé východní provincie Hadramaut.⁵¹

Důvody k těmto obavám posiluje také silné rodové propojení mezi Hadramautem a Saúdskou Arábií. V království působí malá, ale velice vlivná menšina původem právě z Hadramautu, která svou nejednoznačnou loajalitou může způsobovat potíže. Jedná se například o rodiny al-Amoudi, Buqšan, Ba Hamdan, bin Mafouz a bin Ládin, které jsou hlavními ekonomickými tahouny v Saúdské Arábii. Malý nezávislý stát, který by vznikl na území provincie Hadramaut, by tak představoval pro saúdské zájmy bezpečnostně menší riziko, než velký a dlouhodobě nestabilní Jemen. Již od doby občanské války v roce 1994 je jižní separatistické hnutí výrazně podporováno právě na základě těchto vztahů.⁵² Je pravděpodobné, že toto financování pokračuje nadále i v současné nejasné situaci v Jemenu.

Objem peněz, kterých každoročně takto přibýlo do neoficiálních jemenských kruhů, zřejmě stoupá. Nejedná se ale o kontrolovatelné transakce, a tak se těžko odhaduje celková výše financí, které takto proudí do rukou nestátních aktérů uvnitř Jemenu. Nejčastějšími příjemci těchto saúdských darů jsou vlivní kmenoví šejchové, ale také běžní členové kmenů.

Saúdská Arábie a Jemen jsou na první pohled země protikladů. Saúdská Arábie oplývá ohromnými zásobami ropy a bohatstvím, které již investovala do rozvoje země, a na druhé straně stojí Jemen jako jedna

51 Phillips 2011, s. 78

52 V průběhu 90. let byly jemensko-saúdské vztahy také ovlivňovány jemenskou podporou Saddama Hussajna během války v Zálivu. Saúdská vláda podporou separatistického hnutí na jihu tak odplácela odlišný postoj jemenské vlády.

z nejchudších zemí světa, se ztenčujícími se zásobami ropy, které byly zpronevěřeny a nepomohly rozvoji země. I přes rozdílnosti, které je odlišují v moderní době, mají tyto země dlouhou společnou kulturní historii, spojenou s určitou rivalitou, která je živá dodnes.⁵³ Saúdská Arábie nemá přímý zájem na tom, aby se situace v Jemenu zlepšila, ale na druhou stranu jej nikdy nenechá zkolabovat. Kolaps Jemenu by pro Saúdy znamenal mnohem větší nebezpečí, než neduživý slabý sousední stát.

4.2 Spojené státy americké a boj proti al-Káidě

Spojené státy americké jsou druhým zahraničním hráčem, který ovlivňoval jemenskou vnitřní politiku. Bližší spolupráce byla navázána po útocích 11. září 2001, když Jemen přislíbil svoji účast ve válce proti terorismu, kterou v té době administrativa USA rozpoutala. Jemen v této záležitosti hrál významnou roli už z toho důvodu, že jeden z identifikovaných únosců ze zářijových útoků pocházel z Jemenu.⁵⁴

Prezident Sálíh tak musel dát najevo, na které straně tohoto konfliktu bude stát. Rozhodl se pro boj proti terorismu v americké režii, a to i přes všeobecný odpor Jemenců vůči zasahování západních mocností do jejich záležitostí a obrazu USA jako nepřítel islámu. Ačkoliv Sálíhův režim proklamoval spolupráci v protiteroristickými jednotkami, ve skutečnosti tato kooperace často narážela na laxnost z jemenské strany. Nepopiratelným argumentem, který prezidenta Saleha přiměl spolupracovat s Spojenými státy, byly i nemalé finanční částky, které byly USA ochotny investovat do protiteroristického boje a vyzbrojení jemenské armády.

Spojené státy americké navázaly mezinárodní spolupráci s Jemenem již v dobách jemenského imamátu v padesátých letech. Od té doby byly udržovány vzájemné vztahy mimo krátkého období v 90. letech. USA byla

53 Etheredge 2011, 142

54 SCHANZER, Jonathan. Yemen's War on Terror. In: *The Washington Institute* [online]. 2004 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/yemens-war-on-terror>

dokonce prvním státem, který uznala samostatnost Jemenské arabské republiky (tzv. Severní Jemen) v roce 1962. Poté se začaly rozvíjet zahraničních projekty na podporu rozvoje jemenské infrastruktury. Agentura *Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj* (USAID) mimo dalších menších projektů také vybudovala silnici na ose Mokka – Taiz – Sana'a, která propojila rudomořské pobřeží a hlavní město, a ve své době znamenala skokové zlepšení místní dopravy.

Diplomatické vztahy mezi Jemenskou arabskou republikou a USA byly přerušeny na několik let na přelomu 60. a 70. let díky tehdejšímu silnému egyptskému vlivu. USA v té době navázalo diplomatické vazby s tehdy vznikající Lidovou demokratickou republikou Jemen (tzv. Jižní Jemen), ale záhy v roce 1969 byla vzájemné vztahy přerušeny, a to díky jihojemenské orientaci na spolupráci se Sovětským svazem.

Během hraničního konfliktu mezi oběma Jemeny v roce 1979 se USA postavila na stranu Jemenské arabské republiky, a společně se saúdskou stranou poskytly Severnímu Jemenu výraznou vojenskou pomoc. Vzájemné americko-jemenské vztahy byly v následujících letech utuženy i návštěvami na nejvyšších postech – George H. W. Bush, tehdejší viceprezident navštívil Jemen v roce 1986, zatímco °Alí Abdalláh Sálih podnikl americkou cestu v roce 1990. Mezi roky 1973 – 1990 americká strana nadále rozvíjela v Jemenu množství programů zaměřených na rozvoj zemědělství, vzdělání, zdravotnictví a dostupnost vody.⁵⁵

Nepříjemný obrat v americko-jemenských vztazích přišel v roce 1990, když Jemen podpořil irácký nárok během jeho invaze do Kuvajtu. Tím se Jemen dostal do přímého rozporu s americkou politikou, což se projevilo nejen na diplomatické úrovni, ale i v objemu peněz, které USA byla ochotná investovat do Jemenu. USA poté výrazně omezila svoji přítomnost v Jemenu. Došlo ke zrušení veškeré vojenské kooperace a byl omezen i rozsah

55 U.S. Relations With Yemen. In: *U.S. Department of State* [online]. 2013 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35836.htm>

humanitární pomoci. Pobočka USAID byla v Sana'a obnovena až v roce 2003.⁵⁶

K obnovení kooperace došlo se začátkem tisíciletí, když se začala zhoršovat bezpečnostní situace a došlo k etablování militantních radikálních skupin na jemenském území. Americká pozornost se obrátila směrem k Jemenu již v průběhu roku 2000 po útoku na americkou vojenskou loď USS Cole, ke kterému se přihlásila jemenská odnož al-Káidy, ale k zásadnímu prohloubení vztahů došlo po záříjových útocích v New Yorku a Washingtonu v roce 2001.

Během vyšetřování útoku na USS Cole si američtí vyšetřovatelé stěžovali, že se jemenské autority příliš nezapojovaly do vyšetřování, ale po útocích v září 2001 zaujala jemenská vláda jiný přístup a nabídla americké straně plnou pomoc a zázemí. Prezident Sálíh dokonce podnikl oficiální cestu do Washingtonu, kde vyjádřil podporu protiteroristickému boji a domluvil podmínky spolupráce. Sálíh dovolil působení malým skupinám amerických speciálních jednotek a agentům CIA v Jemenu. Američtí specialisté měli pomoci s odhalením a vyhledáním vůdců al-Káidy, kteří se měli schovávat uvnitř jemenských hranic⁵⁷. Jemen se tak stal novou frontou americké války proti Al-Káidě, protože se předpokládalo, že uvnitř nekontrolovaného jemenského území se schovávají nejnebezpečnější hledané osoby.⁵⁸

Mezi lety 2001 a 2003 probíhaly intenzivní akce, lov na teroristy, během kterého bylo pozatýkáno či zabito velké množství členů, ale i příznivců al-Káidy. Nejúspěšnější vojenskou akcí byl útok v listopadu 2002 na tehdejšího hlavního velitele al-Káidy Qaida al-Harithiho, který byl proveden za

56 History. In: *USAID* [online]. 2014 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.usaid.gov/yemen/history>

57 SHARP, Jeremy M. Yemen: Background and U.S. Relations. In: *Congressional Research Service* [online]. 2009 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://wikileaks.org/wiki/CRS-RL34170>

58 HAKIM, Yalda. America's double-edged sword. *The European* [online]. 2013 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.theeuropean-magazine.com/yalda-hakim/7275-the-war-on-terror-in-yemen>

pomoci bezpilotního letadla. Bombardování nepřežilo dle údajů šest teroristů včetně Harithiho, klíčového strůjce útoku na USS Cole. Během následujícího roku jemenské složky pozatýkaly Harithiho nástupce a al-Káida se tak ocitla bez hlavního vedení.⁵⁹

V roce 2004 pokračoval Jemen ve spolupráci a podpoře války proti terorismu, součástí tohoto boje byly rozsáhlé akce proti členům AQAP a dalším místním extremistům. Došlo také k zatčení několika podezřelých osob s vazbami na AQAP a její předchozí útoky. V srpnu 2004 proběhl soud se čtrnácti členy AQAP, kteří byli odsouzeni za účast na teroristickém útoku z roku 2002 na francouzský tanker Limburg.⁶⁰ Vládní síly tímto zvítězily nad nebezpečnou teroristickou organizací a jedna z nejnebezpečnějších větví al-Káidy zmizela opět do stínů.⁶¹

V listopadu 2005 prezident Sálíh navštívil potřetí Washington v rámci své státní cesty. Dříve ho vázal v zemi probíhající protiteroristický boj, ale v roce 2005 již získali spojenci převahu nad al-Káidou a prezident si mohl dovolit odcestovat ze země. V této době, kdy se zdálo, že al-Káida byla v Jemenu poražena, i americká administrativa přešla více k prosazování demokratických principů. Jemenský režim tak musel čelit kritice ze strany amerického velvyslance v Sana'a, který se snažil poukazovat na vysokou míru korupce, která brání prosazování účinných reforem. Velvyslanec Krajevski v rozhovoru pro opoziční tisk dokonce označil reformní proces jako "zastavený"⁶². Velvyslancova kritika se však minula účinkem a o to překvapivější byla pro prezidenta Sáliha státní návštěva v USA v listopadu 2005.

59 SHARP, Jeremy M. Yemen: Background and U.S. Relations. In: *Congressional Research Service* [online]. 2009 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://wikileaks.org/wiki/CRS-RL34170>

60 Country Report on Terrorism. In: *U.S. Department of State* [online]. 2009 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: <http://2001-2009.state.gov/p/nea/ci/79094.htm>

61 HAKIM, Yalda. America's double-edged sword. *The European* [online]. 2013 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.theeuropean-magazine.com/yalda-hakim/7275-the-war-on-terror-in-yemen>

62 JOHSEN, Gregory. Losing Yemen. *Foreign Policy* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/11/05/losing_yemen

Toto oficiální setkání znamenalo obrat v jemensko-amerických vztazích. Prezident Sálíh přicestoval do Washingtonu s dalšími požadavky na vyzbrojení armády a další finanční pomoci, ale se svými požadavky narazil. Bez teroristické hrozby se stal Jemen pouze další zchudlou zemí žádající o pomoc, ale navíc s přídavkem široce rozšířené korupce a nefungující samosprávou, která nebyla schopná prosadit reformy.

Po druhé návštěvě v roce 2001 ve Washingtonu provedl prezident Sálíh, co Spojené státy požadovaly - nechal pozatýkat množství radikálních vůdců ze seznamu nebezpečných osob CIA, který dostal, a od útoku na francouzský tanker Limburg nedošlo k žádnému dalšímu velkému útoku. Prezident Sálíh se snažil vyjít vstříc všem americkým požadavkům, aby nemohl být obviněn z liknavosti či úmyslného zanedbávání protiteroristického boje. Pomáhal Američanům s al-Káidou a chtěl výměnou za to pomoci s jeho vlastními "teroristy" (tj. vnitřní opozicí byl kmen al-Houthi).

Během návštěvy Washingtonu v roce 2005 se prezident Sálíh ale dozvěděl, že Jemen byl vyřazen z rozvojového programu *Millennium Challenge Corporation*, nové organizace na podporu provázanosti zahraniční pomoci a reforem. Důvodem byla již zmiňovaná korupce a nedostatek reforem v zemi. Codoleezza Riceová také Salehovi pohrozila, že pokud nedojde ke změně, tak pro USA nebude legitimním prezidentským kandidátem v prezidentských volbách v roce 2006.⁶³

Během dalšího jednání zástupci Světové banky Sálíhovi sdělili, že finanční částka na podporu Jemenu bude snížena ze 420 milionů dolarů na 280 milionů dolarů.⁶⁴ Důvodem byla opět rozšířená vládní zkorumpovanost. Tato zahraniční cesta pro Sálíha dopadla velice nešťastně, ovšem bylo již jasné, že pokud Jemen již nebude teroristickou hrozbou, tak začnou USA investovat peníze na jiných frontách.

63 JOHNSON, Gregory. Losing Yemen. *Foreign Policy* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/11/05/losing_yemen

64 Ibid.

O několik týdnů později, v únoru 2006, došlo k útěku 23 členů al-Káidy, kteří byli vězněni v Sana'a. Pozadí celého útěku bylo nanejvýš podezřelé, a i odborníci se shodují, že k němu nemohlo dojít bez cizí pomoci.⁶⁵ Mezi uprchlíky bylo i několik vůdčích osobností, a vzápětí AQAP začala se svojí obrodou. Jemen se tak opět dostal do hledáčku amerického protiteroristického boje.

Jemenská vláda s americkou administrativou v průběhu první dekády 21. století ochotně spolupracovala, a tak se Jemen stal v mnoha ohledech americkou válečnou laboratoří, místem, kde US mohly testovat nové způsoby boje proti terorismu, proti al-Káidě především. V roce 2009 prezident Obama spustil bojovou kampaň, která měla pomocí bezpilotně řízených letadel – dronů - likvidovat cvičné tábory al-Káidy v oblastech jižního Jemenu⁶⁶. Tato metoda je vyvinuta na nejvyšší technologické úrovni, ale přesto docházelo k omylům a obětem na civilistech. Smutným příkladem bylo bombardování vesnice al-Majala na jihu Jemenu, při kterém zemřelo několik desítek civilistů, a z nich byla identifikována pouze jedna osoba s vazbami na al-Káidu. Jednalo se o první známý útok v rámci Obamovy bojové kampaně. Pouze několik týdnů poté proběhl pokus o teroristický útok v letadle do Deitroitu (25. prosince 2009), ke kterému se později přihlásila AQAP.

Jemenský žurnalista Ibrahim Mothana dobře vystihl náladu, kterou takové útoky v Jemencích vzbuzují.

“Útoky dronů vzbuzují v Jemencích stále více a více nenávisti vůči USA, která je nakonec dovede k ozbrojeným radikálům... Nejsou vedeni ideologií, ale spíše smyslem pro pomstu a pocitem beznaděje.”⁶⁷

“Žili jsme v nepřetržitém strachu, strachu z dalších útoků bezpilotních

65 JOHSEN, Gregory. Losing Yemen. *Foreign Policy* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/11/05/losing_yemen

66 Ibid.

67 MOTHANA, Ibrahim. How Drones Help Al Qaeda. In: *The New York Times* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2012/06/14/opinion/how-drones-help-al-qaeda.html?_r=0

letadel, a strachu z náletů. Nikdy nevíte, kdy Váš dům bude zasažen,“ říká v souvislosti s bombardování v Zinjabaru pro *The European* jeden z postižených.⁶⁸ Lidé z místní komunity se obávají amerických dronů, stejně tak jako se bojí al-Káidy. Mezi lidmi nachází pouze malá veřejná podpora al-Káidy, ale mnohem více hněvu vzbuzuje strategie, která je proti nim využívána. Rozhořčení také vzbuzuje americký přístup, když se místní po útoku nedočkali ani vysvětlení útoku, ani omluvy.⁶⁹

V druhé polovině první dekády 21. století začalo mnoho Jemenců obviňovalo svoji vládu z toho, že proti extremistům nebojuje, ale naopak svou nečinností zaštiťuje džihádistické aktivity uvnitř země. Podle Kimbala⁷⁰ je jemenská vláda plně obeznámena s množstvím aktivních členů al-Káidy v Jemenu, ale jejich existenci toleruje a kryje jejich činy.

V tomto kontextu je nanejvýš ironické, že prezident Sálíh byl ze strany americké administrativy označen jako “drahocenný partner ve válce proti terorismu.”⁷¹ Z materiálů získaných serverem Wikileaks je zřejmé, jak povaha Sálíhovy spolupráce vypadala. Ve zprávě z jemenského Ministerstva zahraniční potvrzuje Sálíh že “jemenské území je k dispozici pro jednostranné protiteroristické operace USA.”⁷² Podle další depeše měl Sálíh americkému generálovi Petraeusovi, tehdejšímu hlavnímu veliteli ozbrojených sil, v souvislosti s nálety bezpilotních letadel říct: “My budeme pokračovat v deklarování, že ty bomby jsou naše, ne vaše.”⁷³

Abdughani al-Iryani, jemenský politický analytik tvrdil, že Sálíh účelně manipuloval s hrozbou jemenského terorismu, aby tak získal co nejvýhodnější

68 HAKIM, Yalda. America's double-edged sword. *The European* [online]. 2013 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.theeuropean-magazine.com/yalda-hakim/7275-the-war-on-terror-in-yemen>

69 Ibid.

70 KIMBAL, Sam. Whose Side Is Yemen On?. In: *Foreign Policy* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/08/29/whose_side_is_yemen_on

71 Ibid.

72 Ibid.

73 Ibid.

podporu od USA. Uvedl, že na všech úrovních jemenské politické scény existují různé taktické dohody a spolupráce s ozbrojenci a teroristy.⁷⁴

Americká armáda během protiteroristických bojů v Jemenu používá té nejmodernější techniky, ale i přesto je al-Káida pomocí jednodušších technik schopná stále odporovat. Jemenská armáda (vyzbrojená za pomoci Američanů) byla schopná dočasně získat zpět území, nad kterými dříve ztratila kontrolu, ale nepouštěla se do přímých bojů s al-Káidou. Nedošlo tak k zatčení či likvidaci radikálů, kterým se podařilo ukrýt v nedostupných horách a plánovat odezvu.⁷⁵

Al-Káida, jak se zdá, využívá americký nezodpovědný přístup ve svůj vlastní prospěch. *“Slyšeli jsme mnoho zpráv o tom, jak se ozbrojenci objeví po náletech a nabízejí opravu poškozených domů, zaplacení pohřebních nákladů, finanční podporu pro rodiny zraněných či zabitých během náletů. Často také tlačí na příbuzné padlých, aby se připojili k al-Káidě a pomstili je tak.”*⁷⁶

Ačkoliv likvidace nebezpečných osob pomocí dronů přináší krátkodobá vítězství, tato vítězství jsou zanedbatelná v porovnání s dlouhodobým poškozením, které tento způsob boje způsobuje. Tyto letecké útoky znehodnocují roky úsilí o vybudování vzájemné důvěry mezi kmeny a vládou, protože režim tyto útoky svým počínáním kryje. Pouze dlouhodobý přístup založený na budování pevném vztahu s lokálními komunitami se zaměřením na řešení ekonomických a sociálních hrozeb ve spolupráci s kmeny může vymýtit hrozbu radikalismu v Jemenu.

Po více jak desetiletí americko-jemenské spolupráce v boji proti

74 KIMBAL, Sam. Whose Side Is Yemen On?. In: Foreign Policy [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z:

http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/08/29/whose_side_is_yemen_on

75 JOHSEN, Gregory. Losing Yemen. *Foreign Policy* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/11/05/losing_yemen

76 HAKIM, Yalda. America's double-edged sword. *The European* [online]. 2013 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.theeuropean-magazine.com/yalda-hakim/7275-the-war-on-terror-in-yemen>

terorismu je al-Káida v Jemenu stále aktivní, a dokonce svoji pozici posílila. Finance, které USA utratila v Jemenu, obohatily množství prominentních osob, nálety bezpilotních letadel zabily stovky lidí, ale jemenská al-Káida stále pokračuje ve své činnosti.⁷⁷

4.3 Problém zahraniční pomoci v Jemenu

Důležitou otázkou v této kapitole je, zda vůbec zahraniční pomoc může Jemenu pomoci. Cokoliv bylo uděláno či naplánováno, je nutné rozlišovat, zda to v konečném důsledku pomohlo Jemenu samotnému, nebo z toho profitovaly pouze struktury navázané na prezidenta Sáliha. Zahraniční pomoc, která uvízla v korupční jemenské síti, tak pomohla pouze v utužení Sálihova režimu, a k běžným Jemencům, kteří pomoc opravdu potřebují, se nedostala.

Další překážkou pro distribuci zahraniční pomoci je slabá vládní moc mimo okruh hlavního města a silná centralizace většiny správních úřadů do hlavního města. Jemenský stát nemá mimo města téměř žádnou moc, správu zde zajišťují kmenové konfederace, což taktéž komplikuje distribuci zahraniční pomoci či rozvojové projekty. V těchto kmenových oblastech je v první řadě nutné zařídit spolupráci již na lokální úrovni, aby byl zaručen alespoň částečný úspěch a odezva mezi běžným obyvatelstvem. Toto by měla zprostředkovávat centrální vláda, ale ze strany jemenské vlády chybí dostatečná vůle, a tak většina projektů není dokončena.

Ke zvážení je tedy, kdo má být tím mediátorem pro navázání zahraniční rozvojové pomoci. Při analýze podmínek přispívajících k nestabilitě Jemenu nesmíme ignorovat povahu Sálihova režimu, protože právě současný režim v dlouhodobém výhledu zabraňuje vývoji stabilní státní struktury, pomocí které by byla možná účelná distribuce zahraniční pomoci.

⁷⁷ HAKIM, Yalda. America's double-edged sword. *The European* [online]. 2013 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.theeuropean-magazine.com/yalda-hakim/7275-the-war-on-terror-in-yemen>

Prezident Sálíh se stavěl ve věci zahraniční pomoci do role jediného prostředníka, se kterým je možná vyjednávat zahraniční pomoc pro Jemen. Snažil se tak zabránit spolupráci na jiných úrovních, která by ho obešla. Pokud by mohla proběhnout jednání na lokální úrovni, pravděpodobně by přinesla větší užitek a nebyla by zkorumpována.

4.4 Přátelé Jemenu

Na konci první dekády 21. století vznikla iniciativa koordinované mezinárodní pomoci, která měla poskytnout platformu pro řízený rozvoj země za pomoci financí ze zahraničí a měla zabránit totálnímu rozpadu státu. Mezinárodní skupina nazývaná Přátelé Jemenu se poprvé sešla v lednu 2010 v Londýně a dala si za úkol zaměřit se na „*mnoho urgentních problémů*“, které sužují Jemen a najít vhodné východisko pro řešení stávající situace. Více než třicet zemí se přihlásilo do tohoto společenství – arabské státy, různé evropské země, Spojené státy americké a Čína. Dalšími spolupracujícími subjekty jsou Mezinárodní měnový fond, Světová banka a Arabská liga.⁷⁸

Účelem tohoto společenství je snaha konsolidovat veškerou zahraniční pomoc plynoucí do Jemenu pod jednotnou organizaci, která by zaručila účelné a smysluplné využití finanční pomoci, kterou jednotlivé státy nabízejí. Zahraniční pomoc, která proudila do Jemenu v předchozích letech, často nedostála svému účelu a zmizela uvnitř zkorumpované státní struktury. Tento další pokus o pomoc jemenskému státu jako takovému (nejen jeho vládnoucí vrstvě), bude muset pečlivě vybírat partnery pro spolupráci a projekty, které podpoří. Předchozí projekty zahraniční pomoci nebyly dokončeny, protože investoři si nebyli jistí, do jakých rukou se peníze dostaly.

Na rozdíl od pomoci plynoucí do Jemenu v předchozích letech, která

78 WHITAKER, Brian. Can Yemen's friends really help?. In: *The Guardian* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2010/sep/20/friends-of-yemen>

byla značně provázaná s protiteroristickým bojem, byla ustanovení po zakládající schůzce Přátel Jemenu mnohem všeobecnější a poukazovala na “*mnoho urgentních problémů*”, které jsou vnitřně blízce provázané a je nutné je řešit v širším měřítku. Vzhledem k jemenské vznětlivosti v otázce vnitřních integrity byl proklamován přístup, který se bude snažit o nezasahování do jejich vnitřních záležitostí. Na druhou stranu, Jemen je ten, kdo nutně potřebuje zahraniční finance, a tak zároveň s pomocí musel přistoupit na určité podmínky, které budou upravovat vnitřní pravidla státu, ale zároveň odvrátí Jemen od konečného rozpadu.

Prohlášení z první společné konference mluví o “*práci na společné analýze výzev, před kterými Jemen stojí, včetně podmínek, které přispívají k radikalizaci a nestabilitě.*”⁷⁹ Konference se ovšem vyhnula přímým rozhovorům o nutnosti politické změny. Přátelé Jemenu se soustředili na témata ekonomické a společenské reformy, jemenské ekonomiky a způsobu vlády, soudnictví a moci práva, a dále byly zmíněny “*bariéry efektivní pomoci*” (eufemismus pro všudypřítomnou korupci).⁸⁰

Během dalšího setkání skupiny Přátel Jemenu, k němuž došlo na ministerské úrovni v září 2010, dala svůj jednoznačný souhlas k podpoře jednoty, bezpečnosti a stability země a schválila princip nevměšování se do jemenských vnitřních záležitostí. Dále toto shromáždění podrobněji definovalo cíle, kterými se společenství bude zabývat. Cíle byly rozděleny do dvou hlavních skupin – Ekonomika, Rozvoj a Vláda; Soudnictví, Bezpečnost a Moc práva.⁸¹

Uvádím zde příklad nejzásadnějších cílů:

79 WHITAKER, Brian. Can Yemen's friends really help?. In: *The Guardian* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z:

<http://www.theguardian.com/commentisfree/2010/sep/20/friends-of-yemen>

80 WHITAKER, Brian. Saving Yemen. In: *The Guardian* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21].

Dostupné z: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jan/28/yemen-president-saleh>

81 Joint statement from the Ministerial Meeting of the Friends of Yemen. *GOV.UK* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/news/joint-statement-from-the-ministerial-meeting-of-the-friends-of-yemen>

- Vznik Národního dialogu, na kterém mají být vybudovány pevné základy pro trvalou stabilitu a bezpečnost země. Dialog by měl napomoci rychlejší výměně názorů mezi hlavními politickými aktéry a ostatními činiteli v zemi.
- Jako základní mechanismus efektivního přerozdělování finanční pomoci vidí Přátelé Jemenu Rozvojový plán pro Jemen 2011 – 2015, vytvořený Národní reformní agendou a vládním dlouhodobým plánovaným rozpočtem. Jemenská vláda potvrdila, že se zaměří na snížení nezaměstnanosti.
- Nutné ekonomické reformy budou mít citelný dopad na chudé, a proto společenství požaduje poskytování podpůrného sociálního zabezpečení a pokračování
- Přátelé Jemenu požadují zřízení úřadu pod hlavičkou Rady pro spolupráci arabských států v zálivu (GCC), který by měl usnadnit plánování, zprostředkování pomoci a prohloubit spolupráci s rozvojovými fondy v Zálivu.
- Přátelé Jemenu se budou věnovat i zintenzivnění pomoci v oblasti vzdělávání, podpoří vzdělávací programy na zvýšení odborné kvalifikace Jemenců.
- Posílení procesu státní decentralizace na základě decentralizační strategie z roku 2008.
- Dohled nad jemenskou vládou v dodržování Národní vodní strategie a pomoc při zdokonalování legislativy týkající se vodohospodářství.⁸²

Všechny výše uvedené požadavky byly na diplomatické úrovni,

82 Joint statement from the Ministerial Meeting of the Friends of Yemen. *GOV.UK* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/news/joint-statement-from-the-ministerial-meeting-of-the-friends-of-yemen>

zásadní otázkou však zůstává, co to pro jemenský režim znamenalo v praxi. Ve skutečnosti se jednalo o požadavky, které vyžadovaly změnu způsobu Sálihovy vlády významněji, než kdy předtím. Prezident Sálih byl však zkušeným vyjednávačem a vždy byl schopen získat nejlepší možné podmínky výhodné pro něj, méně už pak pro stát. Jedním z ústupků, které Sálih při jednání s Přáteli Jemenu přislíbil, bylo zřízení Národního dialogu, platformy pro rychlejší komunikaci a řešení nejzásadnějších problémů. Slibovaný začátek Dialogu měl proběhnout v prosinci 2010, ale byl odložen.⁸³

Dosah plánované pomoci, kterou se Přátelé Jemenu chystají podpořit Jemen, je ohromný. Přejdeme-li ale od myšlenky k praxi, může celý plán ve skutečnosti narazit na neproveditelnost v praxi, tak jako předchozí rozvojové projekty. Přátelé se chtěli zaměřit na „mnoho urgentních problémů“, které sužují zemi, Whitaker ovšem dobře podotýká, že jedním z největších problémů, který brání jemenskému rozvoji, je prezident Sálih sám.⁸⁴

V první dekádě 21. století ovlivňovalo vývoj Jemenu mnoho zahraničních aktérů, ale při pohledu do historie země to nebyla výjimečná situace. Hned od vzniku moderních státních celků na území Jemenu byly tyto státy závislé na zahraniční pomoci či podpoře. Do severního Jemenu, který byl za vlády imámátu záměrně izolován, přinášeli technické a vědecké inovace právě zahraniční odborníci, kteří tam přicházeli na pozvání imáma Jahji, aby pomohli při rozkvětu země. Jedním z takových odborníků, kteří se podíleli na rozvoji, byla i česká lékařka MuDr. Zdeňka Marešová, která působila na dvoře imáma Jahji v 60. letech.⁸⁵ Po republikánském převratu to byla zase americká podpora rozvoje infrastruktury (stavby silnic), která

83 K finálnímu svolání Národního dialogu došlo až po odchodu prezidenta Saleha, kdy se dialog mohl rozběhnout bez režimních omezení. V současnosti slouží jako platforma, kde se projednává budoucí podoba jemenského státu.

84 WHITAKER, Brian. Saving Yemen. In: *The Guardian* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jan/28/yemen-president-saleh>

85 Více o působení MuDr. Marešové v Jemenu za časů imámů viz kniha *V zemi královny za Sáby*, kterou vydala po svém návratu. MAREŠOVÁ, Zdeňka. *V zemi královny ze Sáby*. Praha: Orbis, 1969.

v severním Jemenu nastartovala změny ve způsobu zemědělského hospodaření. Při pohledu do historie Jižního Jemenu je potřeba si uvědomit, že právě ztráta podpory rozpadajícího se Sovětského svazu vedla na konci 80. let 20. století k urychlení sjednocení Jemenu, protože Jemenská lidová demokratická republika byla nesoběstačná bez sovětské podpory. Toto je pouze několik příkladů, které ukazují, jak často a samozřejmě byla zahraniční pomoc v Jemenu přijímána.

Od sjednocení Jemenu se ale role zahraniční pomoci v rámci vnitřní politiky poněkud pozměnila. Hlavním prostředníkem zahraničních vyjednávání se stal prezident ^oAlí Abdalláh Sálíh, který využíval zahraniční rozvojovou a protiteroristickou pomoc jak nástroj svojí vlastní vnitřní politiky bez ohledu na původní záměr plánované pomoci. Nepochybně i v reakci na Sálíhovo nakládání se zahraničními prostředky vznikla idea sjednocené platformy pro řízení zahraniční rozvojové pomoci. Iniciativa Přátel Jemenu se na konci první dekády 21. století začala zdárně uplatňovat v praxi, a pokud opravdu dodrží všechny body, které si stanovila, tak věřím, že dojde ke zlepšení distribuce zahraniční pomoci a všech ostatních rozvojových programů.

5 Charakteristika vnitřní nestability

Příčinou, která brání ekonomickému rozvoje Jemenu, je rovněž vnitřní nestabilita země. Stát se od svého založení potýká se silnou vnitřní opozicí, ke které se v polovině první dekády 21. století přidalo povstání v severní provincii Sa'ada, zostření opozičního hnutí na jihu země a etablování radikálních jednotek hlásících se k teroristické organizaci al-Káida.

Ukázalo se, že Sálíhův režim se ani tak nesnažil o rychlé a účinné vyřešení problémů, na které vnitřní opozice poukazovala, ale spíše o potlačení opozičních hlasů. Hojně k tomu využíval finančních zdrojů plynoucích do země v rámci mezinárodní finanční pomoci určené k boji proti terorismu. Docházelo tak ke zneužívání zahraničních prostředků za účelem

potlačení vnitřní opozice.

Po letech nerealizovaných slibů významných reforem, které měly zabránit ekonomickému kolapsu a omezení politického útlaku, byl jemenský stát ohrožen hned několika významnými problémy na několika frontách zároveň. Stát čelil sérii prohlubujících se ekonomických a politických krizí, vycházejících ze ztenčujících se zásob ropy a vody, vysokých rozpočtových schodků, s narůstající tendencí občanských konfliktů, zahraničními vojenskými intervencemi, všudypřítomnou chudobou a stále více agresivním militantním džihádistickým hnutím.

5.1 Opoziční Hnutí jihu

Jednou z vážných hrozeb, která ohrožuje vnitřní stabilitu jemenského státu, je opomíjené jižní separatistické hnutí. Svou povahou se jedná o občansko-politické hnutí, které se snaží bránit své zájmy vůči oficiální vládě. Svým rozsahem se ale jedná o silné opoziční hnutí, které může výrazně ohrozit vnitřní stabilitu státu a jeho další vývoj.

Hlavními body, na kterých Hnutí jihu staví svůj odpor, jsou nerovnoměrné přerozdělování zisků plynoucích z přírodního bohatství, korupce a silná centralizace s centrem v bývalém severním Jemenu. Zatímco na jihu se nacházejí hlavní ekonomické zdroje, zemědělská půda, přístavy a pobřežní ložiska, státní moc je soustředěna v severních regionech. Jižané jsou také v menší míře zastoupeni v armádních a vládních složkách a poukazují na nerovné šance v oblasti obchodu a politiky. Příslušníci jižních kmenů považují chování centrální vlády až za jakousi vnitřní kolonizaci, která mezi nimi vyvolává separatistické, či minimálně federativní nálady.⁸⁶

Hned na počátku existence sjednoceného Jemenu došlo k propuknutí separatistických tendencí, které vyvrcholily ustanovením Demokratické

86 BŘESKÁ, Jana. Jemen. In: BURGOVÁ, H.; Ježová M. *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti.*, s. 209

republiky Jemen na počátku roku 1994. Nově vzniklý stát měl centrum v Adenu, a nárokoval si území bývalého Jižního Jemenu. Ustanovení samostatného jižního státu bylo výsledkem dlouhodobých politických konfliktů během procesu sjednocování Jemenské arabské republiky, ale netrvalo to dlouho a tato iniciativa byla tvrdě potlačena armádními složkami pod vedením prezidenta Sáliha. V červnu 1994 Sálih dobyl Aden po krvavých bojích zpět, a veškeré snahy o osamostatnění tak potlačil. V následujících letech Sálih pokračoval v upevňování své pozice a posiloval centralizaci země.

Následující roky se nesly v duchu udržovací politiky prezidenta Sáliha, která obsahovala množství nevyplněných slibů a nefungujících reforem, které měly zabránit vznikající ekonomické a politické krizi. Tento přístup pouze přiléval olej do ohně jižního hnutí, až došlo ke sjednocení socialistické a tradiční kmenové opozice. V čele jižního separatistického hnutí se tak objevili °Alí Salim Al-Bajd, bývalý prezident Jemenské lidově demokratické republiky, Hasan Ba'um, dřívější člen vládnoucí Jemenské socialistické strany, ale také šajch Táriq bin Nasir al-Fadhli, jeden z nejvlivnějších kmenových vůdců z provincie Abyan⁸⁷, a v roce 2007 bylo založeno Jižní mírové hnutí (Al-Hirák as-silmí al-džanúbí) požadující autonomii na centrální vládě v reakci na systematickou a politickou diskriminaci. Vlna demonstrací byla vyvolána vládním odmítnutím návrhu na zvýšení penzí bývalým důstojníkům jihojemenské armády a nuceným odchodům do penze pro jihojemenské důstojníky.

Na jaře 2007 se tak spustila vlna většinou nenásilných masových demonstrací volající po osvobození Jihu ze "severské okupace", ale režim odpověděl brutálním potlačením protestů. Demonstrující byli vystaveni slznému plynu, střelbě gumových projektilů, ale i ostré střelbě. I přesto protesty nadále pokračovaly, během jara 2008 bylo zadrženo mnoho protestujících a do léta 2009 stál odpor vůči Sálihovu režimu život několik

87 SELVIK, Kjetil a Stig STENSLIE 2011, s. 98

desítek protestantů.⁸⁸ Poté, co režim zatkl i vůdčí osobnosti hnutí, vyjádřila podporu Jižnímu hnutí i celá řada kmenových vůdců, kteří byli od 90. let podporovateli prezidenta Sáliha.

V průběhu roku 2010 docházelo nadále k masovým protestům se stále silnějšími požadavky na osamostatnění jižního Jemenu. Režim také pokračoval v tvrdém potlačování těchto protestů, dále také obvinil separatistické hnutí ze spojení s al-Káidou, a v některých případech tato obvinění proměnil v tvrdé zásahy cílené na jednotlivce či skupiny pod hlavičkou protiteroristického boje.

Vláda také blokovala přístup do některých oblastí zřízením kontrolních stanovišť na přístupových cestách (check-point), a blokovala mobilní síť pro vybrané oblasti, což vedlo k občasnému přerušení dodávek potravin do určitých oblastí. Vydáváním zákazu pohybu pro některé členy Jižního hnutí se režim snažil omezit jejich dosah.

Stovky příznivců byly zadrženy v zatýkacích vlnách, většina byla po krátké době následně propuštěna, ale někteří separatisti byli zadrženi na dlouhou dobu na základě neobjektivních soudních procesů.⁸⁹ V březnu 2011 došlo dokonce k zavraždění prominentního člena Jižního hnutí ^cAlího al-Haddiho v jeho domě.⁹⁰

Sálihův přístup bez zřejmé snahy vyřešit jádro problému, tedy spravedlivé přerozdělení moci, zdrojů a rovných možností, a snahy pouze nekonstruktivně potlačit opozici, vedl jen k prohloubení konfliktu. Téměř po dvaceti letech existence stála republika podruhé na prahu obávané občanské války, ovšem situace se změnila po roce 2011 s příchodem jemenské revoluce a následného odstoupení prezidenta Sáliha. Opozice konečně dostala slovo a může se nyní podílet na politickém a ekonomickém vývoji

88 SELVIK, Kjetil a Stig STENSLIE 2011, s. 98

89 SELVIK, Kjetil a Stig STENSLIE 2011, s. 100

90 Yemen: Annual Report 2011. In: *Amnesty International* [online]. 2012 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/region/yemen/report-2011>

země.

5.2 Povstání kmene al-Houthi v provincii Sa'ada

Další konflikt, kterým se jemenská vláda musí zabývat, probíhá již několik let v severní provincii Sa'ada u hranic se Saúdskou Arábií. Zajdovský kmen al-Houthi zde povstal proti centrální vládě s požadavky na větší autonomii svého regionu a lepší přísun financí a vládní pomoci do oblasti, včetně výraznějšího rozvoje infrastruktury.

Kmen al-Houthi patří k šíitské větvi islámu nazývané zajdíja, která vládla na území severního Jemenu po několik set let až do republikánské revoluce v roce 1962. V první dekádě 21. století houthijové požadovali větší autonomii na centrální vládě nejen v otázkách samosprávy, ale také v otázce náboženství. Centrální vláda byla podporována ortodoxním sunnitským saúdskoarabským režimem, který je znám svými protišíitskými tendencemi. Konflikt v provincii Sa'ada měl tedy nejen separatistickou, ale i konfesní dimenzi.

Ozbrojený konflikt začal v roce 2004 vládním ozbrojeným zásahem proti rebelujícím klerikům a jejich příznivcům. V té době se jednalo o nejkrvavější vnitřní konflikt od občanské války v roce 1994, Whitaker uvádí, že během zásahu zemřelo až 130 lidí, dle neoficiálních údajů až 200.⁹¹ Akce byla vedena proti zajdíjovskému klerikovi Hussejnovi al-Houthimu, který byl předvolán k soudu na základě obvinění, že "ohrožuje jemenskou stabilitu a zájmy".⁹² Když blíže specifikujeme toto obvinění, jednalo se o loupežná přepadení na cestách, zakládání neautorizovaných náboženských škol, podpora Hizballahu vyvěšováním jeho vlajek, poškozování vodovodního systému, nabádání občanů provincie, aby neplatili daně centrální vládě, útoky na mešity a prohlášením se za imáma – což byl titul, jež užívali zajdíjovští

91 Conflict in Saada. In: WHITAKER, Brian. *Al-Bab* [online]. 2004 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://al-bab.com/yemen/artic/mei102.htm>

92 Ibid.

vládcí před revolucí v roce 1962.⁹³

Na druhou stranu Hussejn al-Houthi prohlásil, že nechce spory s vládnoucím režimem, že pouze nesouhlasí s jemensko-americkou kooperací. V dopise adresovanému prezidentu Sálíhovi uvedl:

*“Nechci působit proti Vám, vážím si Vás a toho, co děláte, ale to, co dělám já, je mou formální vlasteneckou povinností proti nepříteli islámu a ummy Americe a Izraeli. Jsem na Vaší straně, takže neposlouchejte pokrytce a provokatéry”.*⁹⁴

Hussajn al-Houthi byl zabit jemenskou armádou v roce 2004, což zvedlo další vlnu odporu vůči centrální vládě. Jemenská vláda tvrdila, že houthijští rebelové se v provincii Sa'ada snaží ustanovit zajdovský teokratický stát, za pomoci Íránu, a tak se tento poměrně lokální konflikt rozhořel do celé série válek trvajících po celou druhou polovinu první dekády 21. století. Všeobecně se věří, že do pozadí konfliktu se v průběhu jeho konání dostala i vysoká interní politika. Boj o to, kdo převezme po prezidentovi Sálíhovi moc, se tak stal jednou z úrovní tohoto konfliktu.

„Republikánské gardy pod vedením prezidentova syna (Ahmad °Alí Abdalláh Sálíh, pozn. autorky) podporují ší'itské rebely v severním Jemenu aby zasáhly proti 1. ozbrojené divizi vedené brigádním generálem °Alím Muhsinem al-Ahmarem, aby se ho zbavily... vůdce rebelů je přítelem prezidentova syna,“ uvedl Hameed al-Ahmar v rozhovoru pro televizi al-Jazeera v roce 2009, s odkazem na to, do jaké míry je konflikt v Sa'adě bojem o politické nástupnictví.⁹⁵ °Alí Muhsin je druhým nejvlivnějším mužem Jemenu a zároveň také vojenským velitelem oblasti, kde probíhá povstání kmene al-Houthi. Existuje podezření, že prezident Saleh se snažil komplikováním situace v tohoto konfliktu oslabit pozice svého rivala °Alího

93 Conflict in Saada. In: WHITAKER, Brian. *Al-Bab* [online]. 2004 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://al-bab.com/yemen/artic/mei102.htm>

94 Ibid

95 Phillips 2011, s. 93 - 94

Muhsina. Phillipsová poukazuje na situace, kdy Muhsinovi byla odmítnuta vojenská pomoc během bojů s povstanci, nebo jak prezident Saleh oznámil, že Muhsinova divize nedostane žádné nové vojenské vybavení, ačkoliv v té době probíhalo vyzbrojování Republikánských gard, které jsou kontrolovány prezidentovým synem Ahmadem °Alím Sálihem.⁹⁶

Do roku 2010, kdy bylo uzavřeno prozatímní příměří, však nedošlo k žádnému posunu v záležitostech, které odstartovaly celý konflikt. Sa'ada je stále jednou z nejchudších a nejméně rozvinutou provincií Jemenu, po sérii bojů je zde navíc značně poškozena již tak nedostatečná infrastruktura. Věřící se, že kmen al-Houthi posílil, získal podporu, protože byl schopen využít zoufalství většiny obyvatel provincie, a vybudoval povstalecké náboženské hnutí, které bude schopné partyzánským způsobem boje ovládat místní horské oblasti.⁹⁷

5.3 Al-Káida a její působení v Jemenu

Poslední skupinou, které budeme věnovat pozornost, je teroristická organizace al-Káida. Počátky této organizace se dají vystopovat již od začátku 90. let 21. století, ale až v roce 2009 se jemenské křídlo spojilo s radikály ze Saúdské Arábie a dalo vzniknout organizaci působící pod názvem *Al-Káida na Arabském poloostrově*.⁹⁸ V první dekádě 21. století probíhala protiteroristická kampaň, ale o její účinnosti v konečném důsledku můžeme polemizovat. Přes státní a mezinárodní tlak získala skupina mnohé podporovatele mezi běžnými vrstvami obyvatelstva. Vnitřní sociální problémy, jako již zmiňované separatistické hnutí, chudoba, nedostatek vzdělání a hojně rozšířená státní korupce, vzbuzovaly negativní postoje vůči státnímu režimu prezidenta Sáliha, které dokázala al-Káida využít ve svůj prospěch. Přitom to byl sám Sáliha, který na začátku 90. let podpořil radikalizaci společnosti jako

96 Phillips 2011, s. 94

97 SHARP, Jeremy M. Yemen: Background and U.S. Relations. In: *Congressional Research Service* [online]. 2009 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://wikileaks.org/wiki/CRS-RL34170>

98 V angličtině nejčastěji používané označení AQAP - Al Qaeda n the Arabian Peninsula.

pomyslnou opozici vůči jižnímu separatistickému hnutí.

Počátky organizace sahají na začátek 90. let, kdy se začali navracet tzv. afghánští Arabové⁹⁹ zpět do Jemenu s ideou islámského džihádu. Skupina *Jemenský islámský džihád* bojovala dříve pod vedením Táriqa al-Fadhliho po boku Bin Ládina v Afghánistánu a po návratu byla podporována prezidentem Sálihem jako opozice vůči socialistickému separatistickému hnutí v Jižním Jemenu.

V roce 1996 převzal vůdčí roli Abu °Alí al-Harithi, který díky Bin Ládinovým financím a rekrutům z *Jemenského islámského džihádu* založil volně organizovanou skupinu ozbrojenců, která působila ve východních oblastech okolo Sana'a. Pod Harithiho vedení se skupina konsolidovala pod označením *Jemenská al-Káida*¹⁰⁰ a začala využívat všeobecnou nespokojenost mezi běžným obyvatelstvem ve svůj prospěch a svým cílům. Organizace byla zodpovědná na přelomu tisíciletí za několik¹⁰¹ útoků na západní cíle, především však za bombardování USS Cole v Adenu v roce 2000, během kterého zemřelo 17 amerických námořníků.

Po útoku na USS Cole a následných útocích 11. září 2001 ve Spojených státech zesílil tlak americké vlády na Jemen. Hlavním faktorem, který oslabil AQY, bylo spojenectví jemenské a americké vlády v boji proti terorismu, jejich společná koordinace při akcích a americká finanční i materiální podpora. Na podzim 2001 začala Sálihova vláda společně s americkými zpravodajskými službami s masovou zatýkáací akcí, během níž bylo pozatýkááno velké množství podporovatelů terorismu a hledaných teroristů. Během tohoto zásahu se podařilo výrazně narušit strukturu jemenské odnože al-Káidy. Americké jednotky také asistovaly při tvorbě pobřežní stráže v Bab al-Mandab, dále poskytly technickou pomoc, vybavení

99 *Afghánští Arabové* je označení používané pro arabské bojovníky, kteří se vrátili z války v Afghánistánu, kde bojovali proti Sovětskému svazu na straně Talibanu.

100 Nejčastěji používané označení v angličtině - Al Qaeda in Yemen, AQY

101 Předpokládá se, že za bombardování francouzského ropného tankeru Limburg v roce 2002 stála Al-Káida. Událost se stala v pobřežních vodách Jemenu.

a výcvik protiteroristické jednotce.

Finanční pomoc plynoucí v té době z americké strany prezident Sáliih velmi uvítal. Předpokládá se, že v tomto kroku viděl jakousi náhradní možnost zahraniční finanční pomoci za pomoc, o kterou přišel Jemen na počátku 90. let díky svému odlišnému stanovisku ve válce v Zálivu.

Největším úspěchem celé protiteroristické kampaně bylo zabití vůdce skupiny Abu °Alího al-Harithiho v roce 2002 v maribské provincii. Během následujícího roku byla organizace výrazně potlačena a jemenská vláda opět získala kontrolu nad většinou území. Tímto výrazným zásahem byla na několik let účinně oslabena struktura al-Káidy v Jemenu.

Americký protiteroristický tlak povolil se začátkem konfliktů v Afghánistánu a Iráku a jemenská vláda musela začít věnovat pozornost povstání v severní provincii Sa'da a sílícímu jižnímu separatistickému hnutí. Jednotky al-Káidy toto oslabení tlaku uvítaly a organizace začala s postupnou nepozorovanou obnovou, která se završila v únoru 2006 hromadným útekem předních lídrů organizace z sana'aského vězení.

Na svobodu se dostalo prokopaným 70metrovým tunelem z vězení v sídle zpravodajských služeb do blízké mešity celkem 23 uprchlíků. Tuto skupinu tvořilo mimo jiné 13 militantních členů Al-Káidy, kteří byli odsouzeni za účast na bombových útocích na americkou válečnou loď USS Cole a francouzský tanker Limburg, včetně hlavních vůdců těchto útoků Džamala al-Badawihho (pro něhož se jednalo již o druhý útek z vězení) a Fawaze al-Rabe'ieho.¹⁰²

Další dva uprchlíci – Nasir Al-Wahiši a Qasim al-Raymi - začali intenzivně s reorganizací skupiny, pospojovali prvky roztržštěné organizace a v létě 2007 oficiálně vyhlásili znovuoobnovení *Jemenské al-Káidy*. Dva roky na

102 WHITAKER, Brian. Interpol alert for al-Qaida militants who tunnelled out of prison in Yemen. In: *The Guardian* [online]. 2006 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2006/feb/06/alqaida.terrorism>

to došlo ke sloučení s oslabenou saúdskoarabskou frakcí a tímto sloučením vznikla oficiálně *Al-Káida na Arabském poloostrově*.¹⁰³

Znovuobnovení organizace oznámili vůdci Wahiši, Raymi (AQY), Shitri a Awfi (AQSA) na společném videozáznamu a poukázali na to, že nový název souvisí i s novým cílem, a sice odstraněním veškerého vlivu západních mocností na poloostrově, a rozšířením jejich verze islámu po území celém regionu. Po oživení AQAP je možné sledovat zostření propagandy zaměřené nejen na zahraniční, ale i lokální zájmy. V následujícím období podnikla AQAP několik bombových útoků, včetně čtyř pokusů o zavraždění saúdského prince Muhammada bin Nadžefa, který měl na starosti protiteroristickou kampaň proti al-Káidě. Další útoky byly namířeny proti jemenských vládním složkám.¹⁰⁴

Příkladem rozšíření okruhu působnosti AQAP byl i pokus o bombový útok na letadlo v prosinci 2009. Atentátník pronesl do letadla výbušný systém ukrytý na svém těle a dle plánu měl bombu odpálit krátce před přistáním v Detroitu ve Spojených státech. Rozbuška selhala a atentátník byl zadržen. Ačkoliv se jednalo o nevydařený pokus, bylo to poprvé, kdy se AQAP odvážila provést útok mimo hranice své oblasti.

Důležitou otázkou je, nakolik má Al-Káida podporu mezi běžným obyvatelstvem. Studie *Centra pro strategické a mezinárodní studie*¹⁰⁵ poukazuje na to, že příklon běžných občanů k této organizace je většinou pragmatický. Jemen jako stát je dlouhodobě nefunkční, míra korupce a nezaměstnanosti je vysoká, a je náročné se domoci změny v blízkém časovém horizontu. V této situaci se pochopitelné, že se většina chudých Jemenců je ochotná nechat se radikalizovat. Dalším nepopiratelným lákadlem jsou měsíční platby, které, jak se zdá, al-Káida vyplácí svým

103 Al Qaeda in the Arabian Peninsula. *Center for strategic and international studies* [online]. 2011, č. 3 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z:

https://csis.org/files/publication/110722_Lindo_AQAP_AQAMCaseStudy3.pdf

104 Ibid.

105 CSIS – Center for strategic and international studies

rekrutům. Tyto příjmy mohou často rozhodovat o přežití jejich rodin.¹⁰⁶

Národní vládní síly jsou schopny udržet pouze minimální kontrolu mimo oblasti Sana'a a Adenu.¹⁰⁷ Tato situaci velice ztěžuje veškeré snahy o protiteroristické operace. Zbylá území jsou převážně kontrolovány částečně autonomními kmeny, které nejsou schopny zabránit pohybu ilegálního zboží, zbraní či různých nebezpečných osob.

Etablování al-Káidy je možné díky toleranci kmenů na územích, na kterých působí. AQAP v této situaci využívá politických a ekonomických křivd a rozhořčení lokálních kmenů vůči chování režimu prezidenta Saleha. Některé kmeny tak finančně podporují radikály a dodávají jim rekruty výměnou za podporu během vlastních interních bojů o moc.

Přítomnost al-Káidy v Jemenu vyvolala vlnu protiteroristického boje pod vedením amerických bezpečnostních služeb. Prezident Sálíh ovšem tuto teroristickou hrozbu rád využíval a poukazoval na to, že bez zahraniční finanční pomoci nebude Jemen schopný jednotkám al-Káidy odporovat. V rámci protiteroristického boje tak proudily do země velké finanční částky a množství vojenského vybavení, ale ke konečnému poražení al-Káidy to nestačilo. V první polovině první dekády 21. století byla organizace výrazně oslabena, ale díky (pro ni) příznivým okolnostem se znovu obnovila a je dokonce silnější, než byla před zahájením americké války proti teroru.

V první dekádě 21. století došlo k výraznému zhoršení vnitřní bezpečnostní situace Jemenu. Během tohoto desetiletí se rozhořel konflikt v severní provincii Sa'ada, který se ze zanedbatelného konfliktu vyvinul do několikaleťového sporu, a na konci dekády byly podmínky v oblasti ještě horší, než před povstáním. Zároveň během doby do konfliktu prorostla politická hra o moc

106 Al Qaeda in the Arabian Peninsula. *Center for strategic and international studies* [online]. 2011, č. 3 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z:

https://csis.org/files/publication/110722_Lindo_AQAP_AQAMCaseStudy3.pdf

107 BUTTERS, Andrew Lee. The Most Fragile Ally. *TIME*. 2010, č. 3.

mezi dvěma nejsilnějšími muži země, což vyřešení konfliktu pouze oddalovalo.

Během tohoto období začala centrální vláda taktéž ztrácet kontrolu nad jižními oblastmi, kde se opět oživila myšlenka na osamostatnění Jižního Jemenu. Režim svým chováním tyto separatistické nálady ještě posílil, když začal zneužívat americkou protiteroristickou pomoc vůči své vlastní opozici. Široké vlny zatýkání a likvidačních akcí, které v zemi rozpoutal boj proti terorismu, vzbuzoval v obyvatelstvu obavy, zvláště poté, co se v roce 2009 rozběhla americká vojenská kampaň na likvidaci cvičných táborů al-Káidy. Během útoků bezpilotních letadel zemřelo velké množství lidí, včetně běžných Jemenců, kteří s al-Káidou nespolupracovali. Tyto útoky, schválené centrální vládou, posilovaly protivládní nálady a celkovou nedůvěru k jednání centrální vlády. Celková vnitřní nespokojenost na konci první dekády vyvrcholila k protestům, které s příchodem nového desetiletí přelily do revoluční vlny známé jako Arabské jaro.

6 Ekologické příčiny stagnace

6.1 Problém nedostatku vody a kooperace jeho řešení

Jemen je jednou z nejstarších oblastí, kde bylo využíváno umělého zavlažování k obdělávání zemědělské půdy. Jednalo se o systém balancující na umění zemědělců a jejich dovednosti využít stávajících přírodních podmínek. Díky pokročilým technikám užívání zavlažovacího systému, založeném na vyvážené kombinaci záplavového zavlažování a čerpání vody z pramenů, využíváním terasovitých políček a ustáleného způsobu sklizně v závislosti na stavu vody v daném období byla tato oblast schopna uživit relativně velkou populaci.

Zdá se ale, že Jemen tuto schopnost v posledních desetiletích ztrácí. Od založení moderního státu země upadá do vodní krize charakterizované rychlým čerpáním podzemní vody, častými výpadky dodávek vody ve větších

městech a omezeným přístupem většiny populace k nezávadné pitné vodě. Poptávka po vodě naopak stoupá úměrně s tím, jak roste populace a díky tomu se zvyšuje poptávka po zemědělských produktech.

Díky slabé centrální vládě a nezodpovědnému hospodářství čelí Jemen v současnosti nevídané vodní krizi, která nemá v jeho historii obdoby. Reálně hrozí, že hlavní město Sana'a se ocitne bez vody v horizontu 10 let. Pokud bude současný trend pokračovat, v roce 2025 může Jemen čelit problému 4,2 milionu uprchlíků¹⁰⁸, kteří budou nuceni hledat nové úrodnější oblasti pro život. Tato situace by byla výraznou bezpečnostní hrozbou, protože již v současnosti 70 – 80 % vnitřních konfliktů vzniká právě kvůli přístupu k vodě. Jemenské Ministerstvo vnitra udává, že během těchto konfliktů zahyne až 4000 lidí ročně, což je 35x větší počet než všechna úmrtí způsobená útoky al-Káidy na území Jemenu dohromady.¹⁰⁹

Christopher Ward ve své práci udává, že celkové roční obnovitelné vodní zdroje dosahují 2,5 miliard kubických metrů (m³). Tedy při přibližně 18 milionové populaci připadá na osobu 140 m³, což je v porovnání s průměrem pro Blízký východ a Severní Afriku – 1250 m³, podstatně méně. Je důležité poznamenat, že vodní zdroje jsou uvnitř Jemenu rozložené nerovnoměrně, a díky tomu má až 90 % populace přístup pouze k 90 m³ ročně, což už je o 10 % méně než je světová norma. Dále se odhaduje, že jen 44 % populace je připojeno k vodovodnímu řádu a pouze 12 % disponuje nezávadnou kanalizací.¹¹⁰

V současnosti jsou využívány již všechny povrchové vodní zdroje. Stejně tak je již využívána většina podzemních zdrojů vody, které jsou dlouhodobě přečerpávány nad hranici obnovitelnosti. Podzemní voda je navíc

108 HEFFEZ, Adam. How Yemen Chewed Itself Dry. In: *Foreign Affairs* [online]. 2013 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139596/adam-heffez/how-yemen-chewed-itself-dry>

109 Ibid.

110 WARD, Christopher. Yemen's water crisis. In: *The British-Yemeni Society* [online]. 2001 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.al-bab.com/bys/articles/ward01.htm>

čerpána takovým tempem, že v některých venkovských oblastech může voda vymizet během jedné generace. Nejvíce ohroženými regiony jsou centrální vrchoviny, jejich západní svahy a pobřežní nížiny, kde je soustředěna většina obyvatel. Odhaduje se, že v celé zemi je na 45 000 soukromých studní a okolo 200 těžebních zařízení.¹¹¹

Největším odběratelem vody v Jemenu je zemědělství, které spotřebuje v současnosti až 90 % celkové roční spotřeby vody. K výraznému rozvoji zemědělství došlo od 70. let 20. století, kdy díky přílivu remitent od zahraničních pracovníků byla zvýšena poptávka po zemědělských produktech. Trh začal reagovat a tak došlo k rychlému rozvoji celého zemědělského odvětví. Během této přeměny došlo k zavedení nových postupů pěstování, zavlažování, k výsadbě nových plodin, a v neposlední řadě rozvoji silniční sítě, která umožnila získané zemědělské produkty doručit na trhy.

V důsledku tohoto vývoje v období mezi roky 1970 a 2004 došlo ke zvýšení množství obdělané půdy, a to přibližně z 37 000 na 407 000 hektarů.¹¹² Tento nárůst byl možný hlavně díky zavedení používání hlubokých trubních studní. Zemědělci používající tento způsob zavlažování jsou tak plně závislí na čerpání vody z podzemních zvodní a nejsou závislí na dešťových srážkách, které nejsou v průběhu roku stabilní. Až 40 % obdělávané plochy je zavlažováno právě z těchto hlubokých studní a spotřeba vody v zemědělství je díky tomu tak vysoká.

Impulsem pro tak výrazný rozvoj zemědělství se staly remitence zahraničních ropných pracovníků, kteří začali své úspory investovat do zemědělství, a to hlavně do pěstování kátu. Kát je nejvýnosnější rostlinou, se kterou se dá v Jemenu obchodovat, není proto překvapující, že většina

111 WARD, Christopher. Yemen's water crisis. In: *The British-Yemeni Society* [online]. 2001 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.al-bab.com/bys/articles/ward01.htm>

112 LICHTENTHAELER. Water Conflict and Cooperation in Yemen. In: *Middle East Research and Information Project* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.merip.org/mer/mer254/water-conflict-cooperation-yemen>

zemědělců se snažila své bohatství rozmnožit pěstováním právě této rostliny. Kát a další rychle výnosné plodiny jako citrusy, hroznové víno či banánovníky tak postupně vytlačily tradičně pěstovanou kávu a ostatní suchu odolné plodiny (např. různé odrůdy pšenice). S touto změnou pěstovaných druhů se váže závažný problém – kát, citrusy a další druhy ovoce a zeleniny mají vysoké nároky na vodu a těžce nesou výkyvy v zavlažování. Úměrně s nástupem nových plodin se výrazně zvýšila spotřeba vody v zemědělství.

Rostlinou, která nejvíce ohrožuje stav vodních zásob, je bezkonkurenčně kát. Udává se, že v současné době kát spotřebuje až 37 % veškeré vody použité k zavlažování. Ovšem v regionech Sana'a, Sa'da, °Amran a Dhammar, které jsou vyhlášené pěstováním kátu, pokrývá tato rostlina polovinu veškeré zavlažované půdy. Díky náročnému zavlažování poklesla v těchto oblastech voda tak výrazně, že jedině vysoké výnosy z pěstování kátu jsou schopny zaplatit finančně náročné prohlubování či hloubení nových studní. Každý kubický metr vody investovaný do pěstování kátu se vrátí majiteli pětinasobně¹¹³ a díky povaze pěstování kátu ve velice krátké době.¹¹⁴ Tato ohromná výnosnost a vysoká poptávka¹¹⁵ zapříčinila jeho masové rozšíření. V první dekádě 21. století mělo pěstování kátu stále stoupající tendenci, jeho kultivace každoročně stoupla až o 12 %¹¹⁶. Dalším navazujícím problémem je, že kát zabírá plochu pro pěstování jiných důležitých plodin jako ovoce, zelenina či káva a pšenice, což vede ke zvyšování cen základních potravin.

Omezení pěstování kátu je ovšem velmi citlivá otázka, tato rostlina je

113 HEFFEZ, Adam. How Yemen Chewed Itself Dry. In: *Foreign Affairs* [online]. 2013 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139596/adam-heffez/how-yemen-chewed-itself-dry>

114 *Povaha pěstování kátu* – Jednoduchost pěstování kátu se vyznačuje tím, že zde odpadá nutnost čekání, až dozraje nějaký plod. V případě kátu se sklízají pouze nejmladší výhonky rostliny. Stačí rostlinu tedy pořádně zalít, a pouze počkat a vyraší nové čerstvé větvičky, které se dají okamžitě konzumovat, či distribuovat na trh.

115 Dle Světové obchodní banky žvýká kát 90 mužů 3 – 4 hodiny denně. HEFFEZ, Adam. How Yemen Chewed Itself Dry. In: *Foreign Affairs* [online]. 2013 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139596/adam-heffez/how-yemen-chewed-itself-dry>

116 Ibid.

totiž hlavním hybatelem jemenské ekonomiky a bude obtíženo ji nahradit něčím jiným. Udává se, že až 15 % populace je přímo či nepřímo zapojeno do produkce, dopravy či prodeje kátu. Produkce kátu dosahuje jedné třetiny roční hrubé produkce země a 6 % celkového GDP. Současně kát tvoří průměrně 10 % veškerých rodinných nákladů.¹¹⁷

Odhaduje se, že v současné době žije v Sana'a a jeho okolí přibližně 10 % jemenské populace, to znamená, že počet obyvatel v tomto regionu se v posledních několika dekádách zněkolikanásobil, a to se samozřejmě projevilo i v objemu spotřebované vody. V pánvi, ve které se Sana'a nachází, se odhaduje až 13 500 studní.¹¹⁸ Valná většina z nich je využívána farmáři k zavlažování a díky soustavnému přečerpávání nad míru samovolné obnovitelnosti v posledních letech hladina podzemní vody klesá o několik metrů ročně.

Zásobování města vodou má na starosti *Sana'a Local Corporation for Water Supply and Sanitation*. Tato společnost vlastní 125 studní, z nichž jedna třetina musela být prohloubena až do závratných hloubek 800 – 1100 m, aby dodávala vodu v požadovaném množství.¹¹⁹ Ale i přesto voda získávaná z těchto studní pokryje stěží 35 % rostoucích potřeb hlavního města. Zbylá voda je získávána pomocí menších soukromých vodovodních sítí nebo je rozvážena pomocí několika stovek cisteren. Vodu odebíranou z cisteren si ale musí lidé zaplatit.¹²⁰

Problémem spojeným s nedostatkem vody je také otázka její čistoty. Voda je v mnoha oblastech znečištěna splaškovou vodou či hnojivý z polí. Je

117 LICHTENTHAELER. Water Conflict and Cooperation in Yemen. In: *Middle East Research and Information Project* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.merip.org/mer/mer254/water-conflict-cooperation-yemen>

118 HEFFEZ, Adam. How Yemen Chewed Itself Dry. In: *Foreign Affairs* [online]. 2013 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139596/adam-heffez/how-yemen-chewed-itself-dry>

119 LICHTENTHAELER. Water Conflict and Cooperation in Yemen. In: *Middle East Research and Information Project* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.merip.org/mer/mer254/water-conflict-cooperation-yemen>

120 SUSOVÁ, Blažena. Požehnaná země. In: *Rozvojovka.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/88-pozehnana-zeme.htm>

tedy nutné vodu před použitím upravovat a filtrovat ji.

V současné době se odhaduje celkový počet studní v celé zemi mezi 45 000 a 70 000 a většina jich je spravována v osobním vlastnictví. Je obtížné určit přesnější počet studní, protože neexistuje kompletní evidence a vrty jsou často zřizovány bez jakéhokoliv povolení.

Islám učí, že voda je dar od Boha a nemůže být vlastněna, půda nicméně vlastněna být může.¹²¹ Podle této logiky tedy soukromník ze studní, které má na svém pozemku, může čerpat neomezené množství vody. Toto ovšem způsobuje velké komplikace, centralizovaná kontrola je v tomto případě neuplatnitelná, protože každý soukromník se stará jenom o svoje blaho a čerpá vodu nezávisle na svém okolí.

Až v roce 2002 byl přijat zákon, který ukládal povinnost přihlásit se o povolení k hloubení nového vrtu, ale také k prohloubení či opravě již stávajícího vrtu. Snaha o evidenci vrtů, které vznikly před prosazením tohoto zákona, se projevila jako marná.¹²²

O rok později vzniklo Ministerstvo vody a životního prostředí, které mělo spravovat zacházení s přírodními zdroji, tj. včetně správy dodávek vody a sanitace. Naneštěstí ale zodpovědnost největšího odběratele vody – zemědělství – zůstala pod pravomocí Ministerstva zemědělství a zavlažování. Toto ministerstvo se zaměřuje na zlepšení zavlažovacích technik, stavbu nových a udržování stávajících přehrad a správu přerozdělování přídělů vody. Problematika definovaného množství, které zemědělství může odčerpávat ročně, tedy uvízla mezi těmito ministerstvy a nebyla dořešena.

Dalším zákonem, který se měl zlepšit hospodaření s vodními zdroji, byl návrh zákona z roku 2007, který měl mimo jiné zakázat zakládání nových

121 WARD, Christopher. Yemen's water crisis. In: *The British-Yemeni Society* [online]. 2001 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.al-bab.com/bys/articles/ward01.htm>

122 LICHTENTHAELER. Water Conflict and Cooperation in Yemen. In: *Middle East Research and Information Project* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.merip.org/mer/mer254/water-conflict-cooperation-yemen>

kátových polí, či pokračující pěstování kátu v nejvíce ohrožených náhorních planinách. Tento návrh ale bohužel neprošel parlamentní debatou.¹²³

Významným krokem vpřed bylo přijetí Národní vodní strategie v roce 2005. Tato strategie byla postavena na decentralizaci současného vodohospodářství. Autorita a zodpovědnost měla být více přesunuta na lokální subjekty, jako asociace uživatelů vody či komise pro správu povodí, a měla dopomoci k tvorbě a uskutečnění lokálních programů, které by se věnovaly problémům specifickým pro danou oblast.¹²⁴

Důležitým výsledkem této strategie byla bližší kooperace mezi Ministerstvem zemědělství a Ministerstvem vody. Poprvé vznikl roční přehled bilancí těchto ministerstev a jejich agend a bylo poprvé možné zhodnotit jejich hospodaření. Dále bylo dohodnuto, že stavba přehrad a obnova zavlažovacích systémů zůstane v rukách ministerstva zemědělství.

Legislativa a spolupráce všech zainteresovaných celků je sice v počátcích, ale alespoň je teď možné provádět posouzení dopadů, aby se zabránilo dalšímu zkrátení stavu vodních zásob. Dalším důležitým krokem bude zajistit participaci od samého počátku na lokální úrovni.

Snaha o nápravu však přichází v době, kdy je již spekulativní, zda je Jemen schopen zajistit dostatek vody pro své obyvatele v blízké budoucnosti. Voda byla po léta volně vyčerpávána, plýtvána na pěstování kátu a nedbalo se na vodohospodářství až do té míry, že nedostatek vody bude v několika nejbližších letech jednou z nejakutnějších otázek pro Jemen.

Nedostatek vody v důsledku ohrožuje i jakýkoliv ekonomický rozvoj. Bez vody je nemožné rozvíjet zemědělství či průmyslová odvětví, natož pak

123 LICHTENTHAELER. Water Conflict and Cooperation in Yemen. In: *Middle East Research and Information Project* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.merip.org/mer/mer254/water-conflict-cooperation-yemen>

124 HEFFEZ, Adam. How Yemen Chewed Itself Dry. In: *Foreign Affairs* [online]. 2013 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139596/adam-heffez/how-yemen-chewed-itself-dry>

uživit případné zaměstnance. Pro vyřešení této vážné situace bude nutno zajistit participaci od nejnižších úrovní, ale z druhé strany i výraznou zahraniční pomoc, kterou bude nutno investovat do záchranných programů vodního hospodářství.

6.2 Ropa – zneužití bohatství

Ačkoliv je Jemen jedním ze států Arabského poloostrova obdařeného ohromnými zásobami ropy a zemního plynu, Jemen samotný je v porovnání se sousedními státy pouze malým producentem. I přesto je tato surovina životně důležitá pro jemenskou ekonomiku, která je postavena na výnosech plynoucích z vývozu ropy. Ropa tvoří přibližně 75 % státních příjmů až 90 % obrátu vývozu.¹²⁵ Zpracovatelský průmysl je závislý na zahraničních firmách, které mají výrobní dohody s vládou. Množství vytěžené ropy se v posledních letech prudce snižuje a vláda musí tento nedostatek kompenzovat dovozem ropy. Jemen tedy ropu ve velkém nejen vyváží, ale i dováží.

První ropné výzkumy byly na jemenském území prováděny již v průběhu 30. let 20. století, ale k řádným geologickým průzkumům došlo až v 80. letech. Tyto komerční průzkumy řízené zahraničními společnostmi ohlásily první úspěchy v roce 1983 z okresu Marib/al-Džawf, následované úspěchy sovětské společnosti z roku 1987 z východní provincie Šabwa.¹²⁶

Na konci 80. let již probíhaly mezijemenské dohody směřující ke sjednocení země (často se uvádí, že právě objevy ropných ložisek byly impulsem pro sjednocení). Rozvoj ropného průmyslu začal ihned po sjednocení Jemenů, které usnadnilo zahraničním firmám správu jejich investic a činnost na rozsáhlých územích sjednocené Jemenské arabské republiky.

125 Yemen Overview. In: *The World Bank* [online]. 2014 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/country/yemen/overview>

126 Oil Sector. In: *Ministry of Oil and Minerals* [online]. 2006 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.mom.gov.ye/en/index.php?option=com_content&view=article&id=113:oil-gas-flow&catid=44:oil&Itemid=56

Jemen má tři ropná naleziště situovaná ve dvou hlavních pánvích. Největším z nich je ropné pole v Maribu, odkud pochází největší množství jemenské ropy a zemního plynu. V Maribu se také nachází rafinerie a potrubí odtud rozvádí ropu a zemní plyn do dvou různých směrů. Jedna větev ropovodu vede do rudomořského přístavu Ras Isa (al-Salif) a druhá větev pro distribuci zemního plynu je vybudována do přístavu Balhaf, který je na pobřeží Adenského zálivu.

Z druhého menšího naleziště v Šabwahu, je ropa odváděna ropovodem do přístavu Bir Ali, který se nalézá v těsné blízkosti přístavu Balhaf. Naleziště v Šabwahu spadá do širší maribské pánve.¹²⁷

Poslední ropné naleziště se nachází ve východní provincii Hadramaut v blízkosti města Šibam. Ropa z této oblasti nazývané Masila je odváděna ropovodem do přístavu Aš-Šahr. Všechny výše zmíněné přístavy jsou vybavené zařízeními pro další distribuci ropy a zemního plynu za pomoci tankerů.¹²⁸

Dalším významným centrem jemenské ropného průmyslu je přístav Aden, který rovněž může obsluhovat ropné tankery a vybavovat surovinami pro další distribuci.

Jemen má k dispozici dvě rafinerie. První menší se nachází v Maribu a její kapacita je až 10 tisíc barelů denně. Druhá větší rafinerie, taktéž pro zpracování maribské ropy, se nachází v Adenu a její kapacita je až 150 tisíc barelů denně¹²⁹. Zbytek produkce masilské pánve je vyvážen v surovém stavu, protože adenská, ani maribská rafinerie ji nejsou schopny zpracovat.¹³⁰

Ropný zpracovatelský průmysl v Jemenu odstartovaly zahraniční firmy,

127 Brief of Yemen. In: *National Information Center* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.yemen-nic.info/english_site/yemen/brief/

128 Viz příloha č. 4.

129 KUMPÁN, Pavel. Jak daleko je hospodářský kolaps Jemenu. In: *Ye.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.ye.cz/old/view.php?cisloclanku=2011070002>

130 Ibid.

teré prováděly první zkušební průzkumy a následně pokračovaly s těžbou na základě 20letých ujednání s jemenskou vládou o sdílení produkce z ropných nalezišť. Tato ujednání byla jedinou cestou, jak nastartovat na počátku 90. let zpracovatelský průmysl, protože jemenská vláda k tomu neměla dostatečné zdroje (finance, pracovníky) a ani technické know-how, jak těžit a rozvíjet ropná pole. Po vypršení 20letých dohod pokračovaly v těžbě dvě nové společnosti – Hunt Oil Company, která působí v maribské pánvi, a kanadská Nexen Company působící v Masile.¹³¹

Vztahy mezi vládou a zahraničními společnostmi byly ovlivňovány specifickým způsobem vlády prezidenta Sáliha. Haykel uvádí, že Sálih si po doby své vlády přivlastňoval většinu výnosů z ropného průmyslu, aby je mohl využít pro nasycení své klientelistické sítě. Výnosy z ropy tak posloužily k posílení Salehovy moci a rozšíření jeho vlivu po celé zemi.¹³²

Ropná naleziště se nacházejí v nejméně rozvinutých provinciích země, a i přes velké výnosy ze zisku ropy bylo zpět do oblastí investováno velice málo. Místní kmemy se tak cítily pouze využívány a zanedbávány ze strany jemenské vlády, což vedlo k odvetným akcím, kterými se na sebe snažily upozornit. Stále častějšími se tak stávaly útoky na ropovody, či únosy pracovníků ropných společností. Dále některé jižní kmemy ve spolupráci s al-Káidou útočily na infrastrukturu pro distribuci ropy a zemního plynu. Některé útoky byly odvetnými akcemi za americké bezpilotní nálety, při kterých al-Káida utrpěla ztráty. Během jednoho takového incidentu byl vážně poškozen ropovod pro přepravu maribské ropy k Rudému moři, což mělo značný dopad na jemenskou produkci ropy. Ropovody vedou většinou neobydlenými oblastmi, a proto je téměř nemožné je před takovými útoky ochránit.

Dobré vztahy neměl Sálihův režim ani s vedením ropných či servisních

131 HAYKEL, Bernard. The state of Yemen's oil and gas resources. *NOREF Policy Brief* [online]. 2013, č. 1 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/1630404e1a2c92bff47e10ff0a8f92cc.pdf

132 Ibid.

společností. Centrální vláda měla tendenci často měnit již dohodnuté termíny či podmínky ujednání. Příkladem je událost z roku 2004, kdy vláda podepsala rozšíření stávající smlouvy s Hunt Oil o 5 let, ale záhy toto ujednání popřela a přes noc dané ropné pole znárodnila. Správa tohoto ropného pole byla převedena na nově vzniklou společnost nazývanou Safer, která ale jak se později ukázalo, neměla dostatek praxe, know-how a zdrojů, aby byla schopna udržet výrobu a navázat na předchozí obraty.¹³³

V průběhu první dekády 21. století dosáhla těžba ropy svého historického vrcholu a poté začala strmě klesat. Dle údajů *U.S. Energy Information Administration* dosáhla těžba ropy největší obratu v roce 2001 (441 tis. barelů denně) a poté začala klesat až na obrat přibližně 250 tis. barelů denně na konci první dekády 21. století.¹³⁴ Společně s tím, jak klesá objem vytěžené ropy, přichází Jemen o cenný zdroj financí.

Příjmy z ropy tedy od první poloviny první dekády 21. století postupně klesají, zároveň se už neočekává, že by byla nalezena další nová ložiska ropy. S postupným úbytkem příjmů z ropy tedy klesá také možnost investic do rozvoje země. Prostředky, které mohly být použity k modernizaci Jemenu, jsou téměř spotřebované a země není přizpůsobená na jinou alternativu, než získávat peníze z prodeje ropy.¹³⁵

133 HAYKEL, Bernard. The state of Yemen's oil and gas resources. *NOREF Policy Brief* [online]. 2013, č. 1 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/1630404e1a2c92bff47e10ff0a8f92cc.pdf

134 Country Analysis Brief: Yemen. In: *Energy Information Administration* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/cabs/Yemen/pdf.pdf>

135 BURROWES, David. *Why most Yemenis should despise ex-president Ali Abdullah Saleh* [online]. 2012 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.yementimes.com/en/1550/opinion/488/Why-most-Yemenis-should-despise--ex-president-Ali-Abdullah-Saleh.htm>

7 Závěr

Jemen v první dekádě 21. století byl příkladem globálních problémů současné doby koncentrovaných v jednom regionu. Vysoký populační růst, nízká vzdělanost obyvatel, neefektivní zemědělství a hospodářství závislé na vyčerpávání přírodních zdrojů a problémy s dostupností pitné vody a sanitační jsou pouze namátkovým příkladem problémů, kterými trpí rozvojové země na celém světě. Jemen je jednou z nich, ale v jeho případě je komplikovaná situace navíc zhoršována nezájmem politické reprezentace o vyřešení krize, neboť udržování politicko-ekonomické krize přinášelo vládnoucí elitě faktické výhody.

Cílem práce bylo zjištění povahy jednotlivých příčin, které zabránily hospodářskému rozvoji Jemenu, a dílčí otázkou bylo, jakou roli v tomto procesu hrál prezident ^oAlí Abdalláh Sálih. Na základě analýzy jednotlivých bezpečnostních a ekonomických hrozeb jsem došla k závěru, že výše uváděné příčiny byly ve své podstatě důsledkem Sálihova způsobu vlády, která se vyhýbala řešení akutních problémů a snažila se udržet si svůj status quo po celou dobu první dekády 21. století. Nemůžeme připsat Sálihovi zodpovědnost za všechny komplikace, které ohrožovaly jemenský ekonomický rozvoj, ale on svým chováním podnítil jejich prohloubení.

První příčinou jemenské ekonomické stagnace je autoritářský režim s ^oAlím Abdalláhem Sálihem v čele. Úzká vládnoucí elita je složena ze Sálihova nejbližšího kruhu spolupracovníků, kterým důvěřuje a kteří ho plně podporují. Existence vlivné skupiny oslabuje formální instituce státu a brání prosazování účinných reforem. Každá reforma, která by měla oslabit vliv Sálihova vnitřního kruhu, je předem odsouzena k neúspěchu. ^oAlí Abdalláh Sálih dělal po dobu celé první dekády vše pro to, aby udržel moc ve svých rukách a připravoval pozici pro zvolení svého syna Ahmada prezidentem, až sám odejde do politického důchodu. Jednalo se o politickou hru, během které bylo nutno oslabit nejen vnitřní opozici, ale i oficiální struktury země, aby se

předešlo etablování silné opoziční strany, která by mohla ohrozit Sálihovu pozici.

Druhou příčinou, která ve specifických ohledech brání rozvoji jemenské ekonomiky, jsou zásahy zahraničních aktérů do vnitřní politiky Jemenu. Zahraniční spolupráce na jednu stranu může podpořit rozvoj státu, nejčastěji v podobě finanční rozvojové pomoci, ale v případě Jemenu tato praxe ztroskotala díky zkorumpovanosti celého státního aparátu. Institucionalizovaná korupce znemožňovala spravedlivou distribuci zahraničních financí a v průběhu první dekády 21. století došlo k zpronevěření důvěry v jemenský režim jako vhodného příjemce pomoci. Zhoršující se ekonomická situace ale nakonec vedla k založení donátorské skupiny Přátel Jemenu, která si stanovila za cíl vytvoření platformy pro účelnou redistribuci zahraniční pomoci v Jemenu. Tímto způsobem se Přátelé Jemenu snažili obejít zkorumpované jemenské státní struktury a doručit rozvojovou pomoc potřebným.

V posledním desetiletí se Jemen setkal také s odlišnými zahraničními zásahy. Saúdská Arábie a Spojené státy americké sledovaly v Jemenu svoje vlastní zájmy, které byly značně rozdílné, a v obou případech bez přínosu pro jemenskou ekonomiku. Trvalým cílem saúdské vlády je udržet křehkou nestabilitu Jemenu, který ve tak nemohl ohrozit saúdskou hegemonii v oblasti. Americká administrativa sledovala v Jemenu odlišný cíl. Tímto cílem se stala po útocích 11. září 2001 jemenská odnož al-Káidy. Protiteroristická kampaň v první polovině první dekády 21. století byla úspěšná, ale po roce 2006 došlo k obrodě organizace. Na konci první dekády byla al-Káida dokonce silnější než na počátku této protiteroristické kampaně. Jak protiteroristický boj ohrožuje rozvoj ekonomiky? Přítomnost al-Káidy, ale paradoxně i americká protiteroristická kampaň, jsou bezpečnostními riziky, které odpoutávají pozornost od rozvoje oblasti. Navíc, díky využívání bezpilotních letounů, které bombardují vytipované oblasti, dochází k materiálním škodám a ztrátám na životech jemenských obyvatel. Častou

odvetnou akcí na konci prvního desetiletí byly útoky na ropovody či další energetická zařízení, a konkrétně tyto útoky byly pro jemenskou ekonomiku citelnou finanční ztrátou.

Třetí příčinou, která způsobila stagnaci jemenské ekonomiky, byla přítomnost vnitřní nestability Jemenu. V průběhu první dekády 21. století se také rozhořely dva velké vnitřní konflikty, které byly důsledkem Sálihova nezájmu o občanské požadavky z těchto oblastí. Prvním příkladem bylo povstání kmene al-Houthi v severní provincii Sa'ada, který se ohradil proti soustavné ignoraci svých požadavků na rozvoj oblasti. V případě, že by pro vyřešení tohoto konfliktu existovala politická vůle, mohly být vládou zavedeny určité změny, přislíben rozvoj oblasti a navázána bližší spolupráce s vládou. Namísto takového přístupu se toto celkem lokální povstání díky přístupu Sálihova režimu rozhořelo v několikaletý konflikt, který severní provincii ještě více izoloval a počáteční kritizovaný stav ještě zhoršil. Do konfliktu v Sa'ada se promítl politický boj o moc uvnitř režimního vnitřního kruhu a boj o nástupnictví. Tato horská oblast spadá pod vojenskou správu druhého nejmocnějšího muže v zemi ^oAlího Muhsina, a prezident Sálih využil propuknutí rebelie v Sa'ada jako možnosti oslabit a zaměstnat svého rivala. Konflikt byl tak uměle udržován po dobu šesti let, než došlo v roce 2010 k uzavření příměří.

Dalším příkladem absence vůle pro vyřešení rodícího se konfliktu v Jemenu bylo oživení Jižního hnutí v druhé polovině první dekády 21. století. Toto jižní opoziční hnutí, které dlouhodobě kritizovalo přístup Sálihova režimu ke správě země, má své kořeny již na počátku 90. let 20. století, separatistické tendence podnítily občanskou válku v roce 1994. Od té doby byly požadavky jižních oblastí záměrně opomíjeny, až do té míry, že se jižní Jemenci cítili kolonizováni jemenským vládnoucím režimem, který vzešel z prostředí severojemenských kmenových konfederací. Od druhé poloviny první dekády 21. století došlo k oživení opozičního jižního hnutí, protože centrální vláda nadále ignorovala požadavky na provázanější spolupráci a

požadavky na rozvoj jižních oblastí. Postup řešení mohl být stejný jako v případě prvního konfliktu – mělo proběhnout jednání, naplánována bližší spolupráce s opozičními vůdci a měly být stanoveny společné cíle, které by situaci v jižních oblastech země zlepšily. Místo toho se prezident Sálíh snažil o násilné potlačení demonstrací a i nadále pokračoval v „kolonizační“ politice vůči jižnímu Jemenu. V důsledku to vedlo pouze k posílení opozičního hnutí a na počátku roku 2011 propuklo v masivní vlnu demonstrací, která se později přelila do jemenské revoluce. Během této revoluce se opozičnímu hnutí podařilo uspět, protože prezident Sálíh byl nucen odstoupit z pozice hlavy státu.

Dalšími příčinami stagnace jemenské ekonomiky, kterými jsem se zabývala, jsou ekologické hrozby. Dle odhadů vyčerpá Jemen své zásoby ropy v horizontu 10 – 15 let. Jemen již dosáhl vrcholu těžby ropy v první polovině první dekády 21. století a od té doby klesá objem těžené ropy a tím i zisky z prodeje ropy, které jsou pro jemenskou ekonomiku velice významným příjmem. Problémem poslední dekády jemenské ekonomiky bylo, že zisky z ropného průmyslu nebyly využity pro rozvoj země, ale byly vládním režimem zkorumpovány. Jak se ale může rozvíjet hospodářství země, když jediné jeho příjmy jsou zneužity? Ropa tvořila hlavní vývozní artikl, který bude velice obtížné nahradit, až budou ropné zásoby v Jemenu vyčerpány. Jemen na tuto změnu není připraven a dá se předpokládat, že se poté dostane do hluboké finanční krize.

Jemen také trpí akutním nedostatkem vody. Představit si ekonomický rozvoj země bez nejzákladnější suroviny jako je voda, je téměř nemožné. Voda je zcela zásadní pro zemědělství, mnoho průmyslových odvětví a v neposlední řadě pro život samotný. Díky nevhodnému zacházení se zásobami vody a prudkému nárůstu pěstování kávu v předchozích letech je nyní situace velice vážná a vyžaduje rychlé jednání.

Jaká byla v celkové situaci role prezidenta Sálíha? Při kritickém zhodnocení ho můžeme zařadit mezi jednu z příčin stagnace jemenské

ekonomiky. Za dobu své vlády si okolo sebe vybudoval klientelistický systém, propojený s tradičními kmenovými vazbami, který zcela blokoval pravidla volného obchodu. Na uplácení a kupování loajality lokálních kmenových vůdců bylo spotřebováno množství peněz ze státního rozpočtu, ale tyto finance nepřinesly zemi žádný rozvoj. V první dekádě 21. století prezident Sálíh projevil snahu zavést konkrétní ekonomické reformy, k jejich konečnému prosazení ale nedošlo. Režim v čele s prezidentem se jakýchkoliv výrazných změn obával, protože by tak mohl přijít o vliv.

Jemen byl dlouhodobě příjemcem zahraniční pomoci – vojenské, finanční, materiálové – od různých zahraničních donátorů. Peníze do země přicházely v době, kdy země stagnovala, nebo byla v ohrožení. Prezident Sálíh tuto skutečnost uměl využít a postupně vybudoval svoji politiku na udržování permanentní krize v zemi, která mu přinášela prospěch.

Jemenská vláda byla silně centralizována, a pokud na nejvyšších vládních postech chyběla vůle na zlepšení stavu jemenské ekonomiky, pak bylo přirozeným důsledkem, že jemenská ekonomika v první dekádě 21. století stagnovala.

8 Seznam použité literatury a elektronických zdrojů

BERÁNEK, Ondřej. *Saudská Arábie: mezi tradicemi a moderností ; domácí politika, salafijská ideologie a zahraniční vztahy*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2007, 252 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-807-2076-475.

BŘESKÁ, Jana. Jemen. In: BURGOVÁ, H.; Ježová M. *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti*. Brno: Barrister and Principal, 2011, 202 - 214. ISBN 978-808-7474-457.

BURROWES, David. *Why most Yemenis should despise ex-president Ali Abdullah Saleh* [online]. 2012 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.yementimes.com/en/1550/opinion/488/Why-most-Yemenis-should-despise--ex-president-Ali-Abdullah-Saleh.htm>

BUTTERS, Andrew Lee. The Most Fragile Ally. *TIME*. 2010, č. 3.

DRESCH, Paul. *A history of modern Yemen*. New York: Cambridge University Press, 2000, xviii, 285 p. ISBN 05-217-9482-X.

ETHEREDGE, Laura S. *Saudi Arabia and Yemen*. 1st ed. New York, NY: Britannica Educational Pub. in association with Rosen Educational Services, 2011. ISBN 978-161-5304-127.

HAKIM, Yalda. America's double-edged sword. *The European* [online]. 2013 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.theeuropean-magazine.com/yalda-hakim/7275-the-war-on-terror-in-yemen>

HAYKEL, Bernard. The state of Yemen's oil and gas resources. *NOREF Policy Brief* [online]. 2013, č. 1 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/1630404e1a2c92bff47e10ff0a8f92cc.pdf

HEFFEZ, Adam. How Yemen Chewed Itself Dry. In: *Foreign Affairs* [online]. 2013 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139596/adam-heffez/how-yemen-chewed-itself-dry>

JOHSEN, Gregory. Losing Yemen. *Foreign Policy* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/11/05/losing_yemen

KIMBAL, Sam. Whose Side Is Yemen On?. In: *Foreign Policy* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/08/29/whose_side_is_yemen_on

KRAMÁREKOVÁ, Veronika. Příčiny Arabskej jari v Jemene. *Nový Orient*. 2014, roč. 2014, č. 69.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, 292 s. ISBN 80-702-1821-5.

KUMPÁN, Pavel. Jak daleko je hospodářský kolaps Jemenu. In: *Ye.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.ye.cz/old/view.php?cisloclanku=2011070002>

KUŽVART, Jan. Současná politicko-bezpečnostní krize v Jemenu. In: *AMO - Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/publikace/soucasna-politicko-bezpecnostni-krize-v-jemenu.html>

LICHTENTHAELER, Gerhard. Water Conflict and Cooperation in Yemen. In: *Middle East Research and Information Project* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.merip.org/mer/mer254/water-conflict-cooperation-yemen>

MAREŠOVÁ, Zdeňka. *V zemi královny ze Sáby*. Praha: Orbis, 1969.

MEWES, Katharina. *Decentralization on the example of the Yemeni water sector*. 1st ed. Wiesbaden: VS, Verlag für Sozialwissenschaften, 2011. ISBN 978-353-1178-820.

MOTHANA, Ibrahim. How Drones Help Al Qaeda. In: *The New York Times* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2012/06/14/opinion/how-drones-help-al-qaeda.html?_r=0

PHILLIPS, Sarah. *Yemen and the politics of permanent crisis*. New York: Routledge for the International Institute for Strategic Studies, 2011, 167 p. Adelphi (Series) (International Institute for Strategic Studies), 420. ISBN 04-156-9574-0.

PHILLIPS, Sarah. Yemen: Developmental Dysfunction and Division in a Crisis State. In: *DEVELOPMENTAL LEADERSHIP PROGRAM* [online]. 2011 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: <http://www.dlprog.org/ftp/download/Public%20Folder/1%20Research%20Papers/Yemen,%20Developmental%20Dysfunction%20and%20Division%20in%20a%20Crisis%20State.pdf>

SELVIK, Kjetil a Stig STENSLIE. *Stability and change in the modern Middle East*. New York: Distributed in the U.S. exclusively by Palgrave Macmillan, 2011, 292 p. ISBN 18-488-5589-3.

SHARP, Jeremy M. Yemen: Background and U.S. Relations. In: *Congressional Research Service* [online]. 2009 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://wikileaks.org/wiki/CRS-RL34170>

SCHANZER, Jonathan. Yemen's War on Terror. In: *The Washington Institute* [online]. 2004 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/yemens-war-on-terror>

SUSOVÁ, Blažena. Požehnaná země. In: *Rozvojovka.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/88-pozehnana-zeme.htm>

WARD, Christopher. Yemen's water crisis. In: *The British-Yemeni Society* [online]. 2001 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.al-bab.com/bys/articles/ward01.htm>

WHITAKER, Brian. Can Yemen's friends really help?. In: *The Guardian* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2010/sep/20/friends-of-yemen>

Conflict in Saada. In: WHITAKER, Brian. *Al-Bab* [online]. 2004 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://al-bab.com/yemen/artic/mei102.htm>

WHITAKER, Brian. Interpol alert for al-Qaida militants who tunnelled out of prison in Yemen. In: *The Guardian* [online]. 2006 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2006/feb/06/alqaida.terrorism>

WHITAKER, Brian. Interpol alert for al-Qaida militants who tunnelled out of prison in Yemen. In: *The Guardian* [online]. 2006 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2006/feb/06/alqaida.terrorism>

WHITAKER, Brian. Saving Yemen. In: *The Guardian* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jan/28/yemen-president-saleh>

County Profile: Yemen. In: *Library of Congress – Federal Research Division* [online]. 2008 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Yemen.pdf>

U.S. Relations With Yemen. In: *U.S. Department of State* [online]. 2013 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35836.htm>

Country Analysis Brief: Yemen. In: *Energy Information Administration* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/cabs/Yemen/pdf.pdf>

Yemen: Annual Report 2011. In: *Amnesty International* [online]. 2012 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/region/yemen/report-2011>

Yemen Overview. In: *The World Bank* [online]. 2014 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/country/yemen/overview>

Brief of Yemen. In: *National Information Center* [online]. 2012 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.yemen-nic.info/english_site/yemen/brief/

Demand, Stockpiles, and Social Controls: Small Arms in Yemen. *Small Arms Survey* [online]. 2003 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/B-Occasional-papers/SAS-OP09-Yemen.pdf>

Joint statement from the Ministerial Meeting of the Friends of Yemen. *GOV.UK* [online]. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/news/joint-statement-from-the-ministerial-meeting-of-the-friends-of-yemen>

Oil Sector. In: *Ministry of Oil and Minerals* [online]. 2006 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.mom.gov.ye/en/index.php?option=com_content&view=article&id=113:oil-gas-flow&catid=44:oil&Itemid=56

Country Report on Terrorism. In: *U.S. Department of State* [online]. 2009 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: <http://2001-2009.state.gov/p/nea/ci/79094.htm>

WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Country Cooperation Strategy for WHO and the Republic of Yemen 2008–2013* [online]. 2009 [cit. 2014-04-18]. ISBN WHO-EM/ARD/030/E/R/03.09. Dostupné z: http://www.who.int/countryfocus/cooperation_strategy/ccs_yem_en.pdf

Al Qaeda in the Arabian Peninsula. *Center for strategic and international studies* [online]. 2011, č. 3 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: https://csis.org/files/publication/110722_Lindo_AQAP_AQAMCaseStudy3.pdf

President. *President Saleh Website* [online]. 2007 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.presidentsaleh.gov.ye/shownews.php?lng=en&_newsctgry=2

9 Resume

I focused in my master thesis to cause of stagnation of Yemen economy in the first decade of the 21th century. The main goal of work was to characterize the most important reasons which caused that the economic situation during first decade of 21th century did not improve.

The work is divided into several parts; each of them describes different kind of cause. The first part is historic and economic introduction into situation, which deals with the period since unification of Yemen in 1990 to end of millennium.

The second part describes the inner actors of Yemen stagnation. This part deals with tradition of tribalism, which still influence the politic game in Yemen, the following parts are devoted to President Ali Abdallah Saleh, and his inner circles, which help him to rule.

The following part deals with the outer actors of policy in Yemen. Saudi Arabia and United States of America protect their own interests in the country. There are also many of the humanitarian organization in Yemen, but is questionable how useful they are in current situation. In the end of first decade of the 21th century established a new platform for the organization of international development aid called the Friends of Yemen, which should improve the way of redistribution of foreign aid.

The next chapter is focused of the threat of inner opposition in Yemen. This part is divided into three parts which deals with uprising in the northern province of Sa'ada, opposite Movement of South and with establishing al-Qaeda of Arabian Peninsula in Yemen.

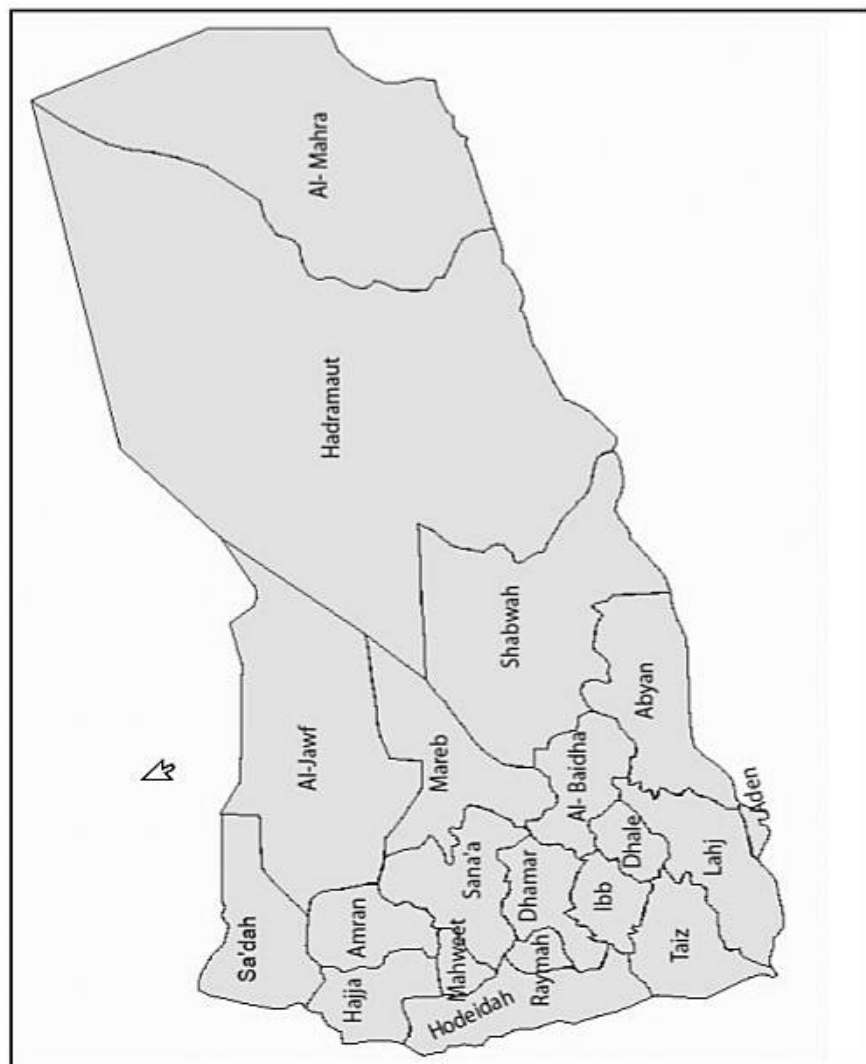
The last part is devoted to ecological threats, which threaten the progress of Yemen economic in the future. Yemen is quickly getting into large water crisis. Within 10-years threaten than the capitol Sana'a will not be able

to supply their inhabitants by water. The second part of last chapter describes the oil industry and the current situation of declining of oil reserves in the country.

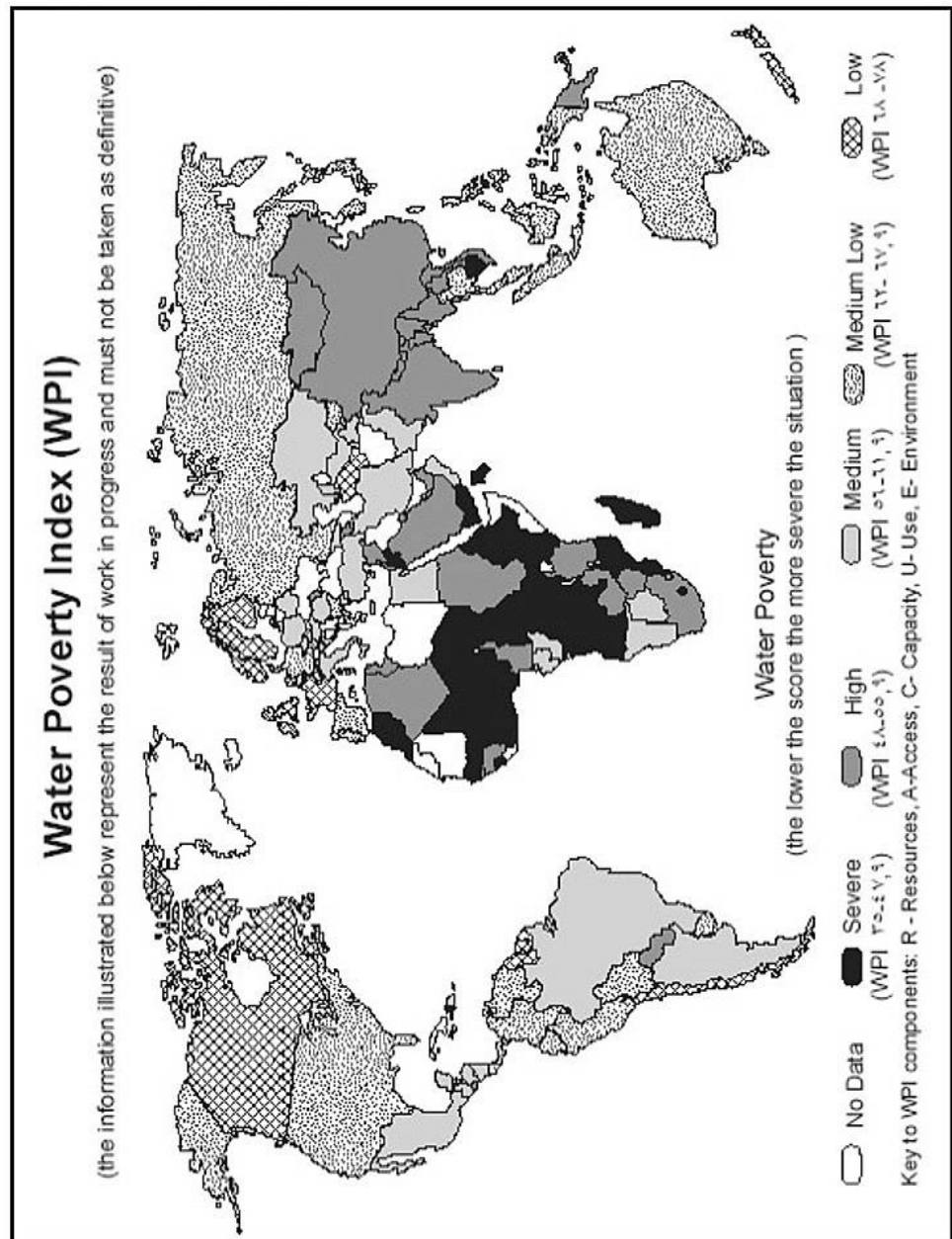
The first decade of the 21st century was a turbulent period for Yemen, which saw the outbreak of several internal conflicts on the basis of long-term frustration of a bad economic situation. Solving all the problems that Yemen faced in that time, has prevented the central government to resolve the economic crisis.

10 Přílohy

Příloha č. 1 - Administrativní mapa Jemenu, převzato z: MEWES, Katharina. *Decentralization on the example of the Yemeni water sector*. 1st ed. Wiesbaden: VS, Verlag für Sozialwissenschaften, 2011. ISBN 978-353-1178-820, s. 86.

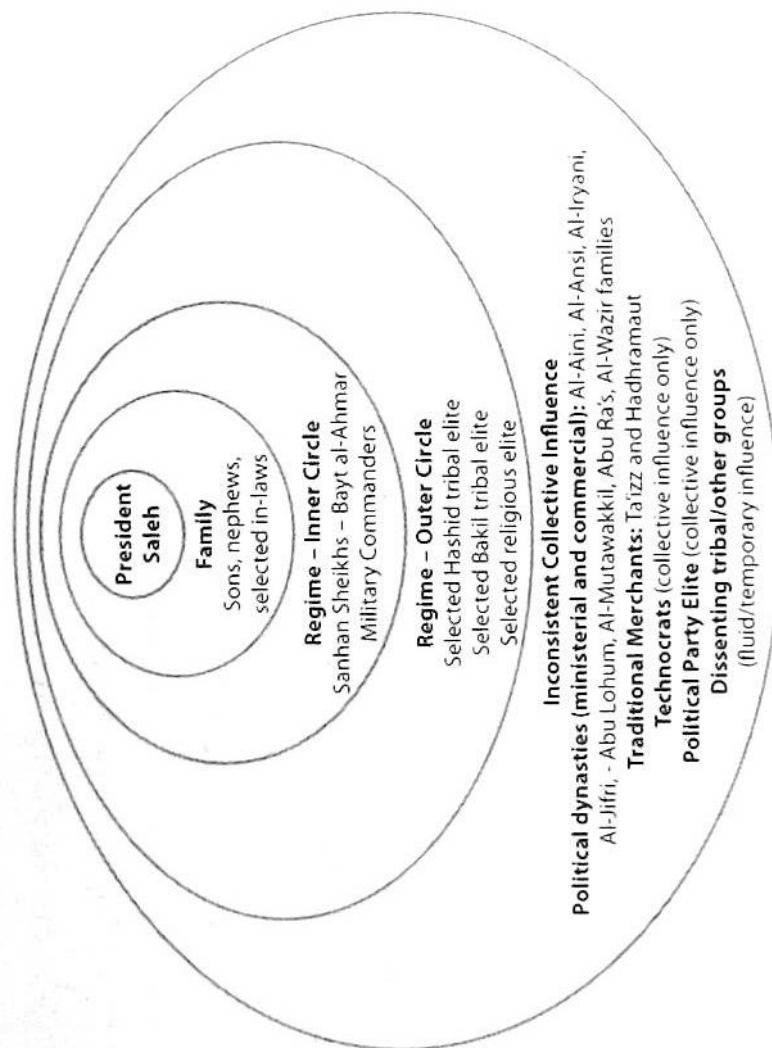

Příloha č. 2 – Mapa ilustrující nedostatek vody ve světě, převzato z :
 MEWES, Katharina. *Decentralization on the example of the Yemeni water sector*. 1st ed. Wiesbaden: VS, Verlag für Sozialwissenschaften, 2011. ISBN 978-353-1178-820, s. 88.

Source: adapted from © NERC - Center for Ecology and Hydrology 2005

Příloha č. 3 – Obrazové znázornění vnitřních kruhů jemenského režimu, převzato z: PHILLIPS, Sarah. *Yemen and the politics of permanent crisis*. New York: Routledge for the International Institute for Strategic Studies, 2011, 167 p. Adelphi (Series) (International Institute for Strategic Studies), 420. ISBN 04-156-9574-0, s. 88.

Příloha č. 4 – Mapa ropného průmyslu v Jemenu, znázorňuje umístění ropných těžišť, ropovodů a plynovodů, převzaté z:

<https://willyloman.files.wordpress.com/2010/01/gas-and-oil-yemen-map-2009.jpg>

